

De Vlaamse Toponymie in 1937

door H. J. VAN DE WIJER.

Ook in dit jaarlijks overzicht wensen wij in de eerste plaats de aandacht te vestigen op de werkzaamheid van de beide organismen, die in de laatste jaren op het gebied der Vlaamse toponymie toonaangevend zijn geworden.

In het XIe deel der *Handelingen* van de Kon. Commissie voor Toponymie en Dialectologie (1937) verwijzen wij vooreerst naar twee bijdragen van A. VAN LOEY en J. LINDEMANS over de Brabantse persoonsnamen op -ooi (nrs 31 en 32) en op een tweede studie van eerstgenoemde over het veelvuldig voorkomen van persoonsnamen in de toponymie (nr 20), naar aanleiding van een belangrijk artikel van Prof. M. OLSEN in het Noorweegse tijdschrift *Maal og Minne*. Van steller dezes verscheen het gewone bibliographisch overzicht over de Vlaamse toponymie in 1936 (nr 10).

In het afgelopen jaar werd tevens door de Commissie het eerste deel gepubliceerd der nieuwe serie van meer uitgebreide „Werken” op het gebied der Vlaamse toponymie en dialectologie, nl. de „Bijdrage tot de kennis van het Zuidwestbrabantsch in de 13^e en 14^e eeuw” door A. VAN LOEY (nr 4), een in alle opzichten voldragen weten-

schappelijk werk en een waardig begin voor de nieuwe Vlaamse reeks (1).

Ongelukkig werd ook dit jaar de Commissie opnieuw zeer zwaar getroffen : de Vlaamse afdeling door het afsterven op 4 Februari 1937 van haar oudste lid, wijlen Prof. J. VERCOULLIE; den „Altniester“ van onze Nederlandse philologie in Vlaanderen, die de jonge toponymisten steeds met raad en daad heeft bijgestaan ; op 8 November 1937 door het onverwachte — en zóveel te vroege — overlijden van den voorzitter der afdeling, Prof. J. MANSION : een onherstelbaar verlies dat in de wetenschappelijke wereld met pijnlijke verslagenheid werd vernomen. Harerzijds moest de Waalse afdeling het even onverwachte verlies betreuren van een van haar meest vooraanstaande leden, wijlen Prof. A. BAYOT, die ook aan zijn Vlaamse collega's zijn wijze voorlichting nooit heeft onthouden (2).

In de loop van dit jaar zou dan eindelijk de beslissing vallen op het stuk van de moderne spelling der Vlaamse gemeentenamen. Ten gevolge van een nieuw aandringen door de Commissie, die sedert het jaar 1927 haar gestadige bezorgdheid had betoond voor de wetenschappelijke studie van dit reeds zo oude vraagstuk, werd op 11 Juli 1937 door de Belgische ministerraad het besluit getroffen, dat

(1) De laatste twee delen der *Handelingen* van de Commissie worden o. a. besproken door :

L. J. jr. *E. S.-Br.* XX (1937), 403.

S. J. *O. M. O.* XVII (1937), 193.

WIELE, J. VAN DE. *Toer.* XVI (1937), 631.

(2) Zie de levensberichten van Prof. J. VERCOULLIE en Prof. A. BAYOT, resp. door Prof. J. MANSION en Prof. J. FELLER in *Handelingen* 1937 (bl. 15-23 en bl. 25-30) ; het levensbericht van Prof. J. MANSION door Prof. A. CARNOY in de *Handelingen* van dit jaar (bl. 17-31).

Over Prof. J. MANSION, zie verder H. J. VAN DE WIJER in *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1937), 87-88 en X. in *Wet. in Vla.* III (1937/38), 130-31.

van 15 Augustus af de moderne plaatsnamenspelling in alle staats- en provinciale diensten zou worden gebruikt. Deze nieuwe fase van de strijd heeft precies tien jaren geduurd : geen wetenschapsmens in Vlaanderen die er zich niet hartgrondig over verheugt, dat ten slotte toch aan een haast een eeuw oude anarchie een einde werd gemaakt.

Onder de bijdragen der Waalse leden van de Commissie vermelden wij eerst een aanvullende studie van J. VAN NÉRUS over het Luksemburgse *Kiém*, het jaarlijks bibliographisch overzicht door J. HAUST (Toponymie en Anthroponymie op bl. 186-87) ; de bijdrage van R. DERIVIÈRE over de plaatsnamen van Neufvilles, met een aantal oude Vlaamse plaatsnamen (1).

De *Vlaamse Toponymische Vereniging* publiceerde dit jaar, benevens de lopende (XIIIe) jaargang van haar *Mededelingen*, het zevende deel van de „Brabantsche plaatsnamen” door J. LINDEMANS (*Toponymica* II, 7) en, samen met de Commissie, de bovenvermelde „Bijdrage tot de kennis van het Zuidwestbrabantsch” door A. VAN LOEY.

Ook aan de leden der V. T. V., die al deze jaren zo onvermoeid hebben bijgedragen tot het verspreiden van de door onze Commissie vastgestelde nieuwe spelling der Vlaamse gemeentenamen, wordt hier onze zeer hartelijke dank betuigd. Ook zij zullen zich over het thans bereikte resultaat wel van harte verheugen !

Ten slotte wijzen wij met bizondere voldoening op een nieuw en uiterst lofwaardig initiatief, waartoe dit jaar in de Kempen door het Verbond der Historische kringen werd besloten.

(1) Zie vooral IV. „La colonisation flamande” door den Vlaming Hoste (bl. 109-10), die aan zijn bezittingen Vlaamse benamingen heeft geschonken („flamengeries”) : vgl. in het glossarium *Hostehaye*, *Steenhout*, *Steenbreucq*, *Guerbise*, *Hurbise*, *Dudler*, *Clipot*, *Geelenhul*.

Reeds bij een vorige gelegenheid mochten wij hier de aandacht vestigen op het grote aandeel, dat aan de beoefening en de sanering van de toponymische studiën te onzent werd genomen door de Oudheidkundige verenigingen der gouw Antwerpen, met de zo talrijke tijdschriften die door hen worden uitgegeven.

Onder de impuls van Dr F. PRIMS werd dit jaar te Hoogstraten het Zesde Historisch congres gehouden, dat in elk opzicht als baanbrekend mag worden beschouwd en voor de studie der Kempische toponymie de rijkste vruchten moet opleveren. Moge ook elders door onze historische kringen deze nieuwe en heilzame weg worden ingeslagen (zie o. m. *Bibl.* 1934, bl. 421; n. 1 en beneden nrs 33 en 34)!

* * *

Het voor dit jaar verwachte (XIe) deel der *Nomina geographica Neerlandica*, naar hetwelk steeds ook door de Vlaamse toponymisten met levendige belangstelling wordt uitgezien, is tot hiertoe niet verschenen.

Zoals de vorige jaren vermelden wij beneden enkele losse bijdragen uit enige Noordnederlandse tijdschriften, zonder dat wij hierbij op enige volledigheid aanspraak kunnen maken.

BANNING, J. A. W. — Nogmaals over oude straat- en huisnamen te Utrecht. *Eig. Volk* IX (1937), 83-85.

BEZOEN, H. L. — De akkernaam Fekkenstuk en zijn verwanten. *Ts. Leid.* LVI (1937), 225-33.

Fekkenstuk, benaming voor enige akkers in de omgeving van Enschede, wordt in verband gebracht met *fekken* „het uit vlechtwerk bestaande schot dat de laadruimte van den wagen afsluit” en bet. „akker met gevlochten omheining”; men vergelijkte met Eekter feek (bij Elburg), de geslachtsnamen Veke-man en Van der Veken.

Bijvormen zijn in Limburg *vaeke* = hek; in het Rijnland *fäken* = „Sitzstangengerüst für das Geflügel”.

Naast dit veken staat met dergelijke bet. *vleken* (in akker-namen 't *vleekn*, *vlekkens*) met *l*- invoeging uit woorden als *vlechten*, *vlaak* mv. *vlaken*, Vl. *vlake* „schutsel of scherm van gevlochten stroo”.

Veken is etymologisch duister: S. houdt het, met J. W. MULLER, voor een diminutief-afleiding van het Germ. *vak* „vlechtwerk” (vgl. Ohd. *fac* „Querzaun durch einen Flusslauf zum Zwecke des Fischfangs”; onze Vla. *vak*-plaatsen *Vaeke* (West-Vla.), *Vaeke* (Maldegem), *Vaeken* (bij St.-Laureins) en Nhd. *Fachwerk*) door middel van (het niet meer gevoelde) suffix *in*: veken uit *fak-in*, evenals veulen uit *ful-in*, varken, kuien, enz.

KLOKMAN, G. J. — Goor (= moeras). *Eig. Volk* IX (1937), 140.

— De Hessenwegen. *Eig. Volk* IX (1937), 145-48.

Geen heksenwegen, maar eeuwenlang handelswegen en vóór die tijd volkerenwegen.

LESSEN, J. H. VAN. — Warf en Werf. *Ts. Leid.* LVI (1937), 73-78.

Aanvullende beschouwingen van etymologische aard bij het opstel van J. DE VRIES, *Studiën over Germaansche mythologie*, 8. Warf en werf. *Ts. Leid.* LIII (1934), 257-68.

Zie *Bibl.* 1935, bl. 208.

LEYDEN, F. — Een kaart der postroutes van het voormalige Koninkrijk Holland in 1810. *Ts. Ndl. aardr. genootschap*, 2^e r. LIV (1937), 551-69.

— De oude wegen en de voormalige voordden in Nederland. *Bijdr. vaderl. geschied. oudhk.* 7^e r. IX (1937), 112-21.

MOLEN, S. J. VAN DER. — Over de beteekenis van eenige oude aardrijkskundige benamingen in Friesland. *Ts. Ndl. aardr. genootschap*, 2^e r. LIV (1937), 701-05.

Werp, *warp*, *worp*, wordt aan de hand van verschillende 16^e eeuwse teksten verklaard als zijnde in sommige gevallen:

aangeslibde, buitendijkse gronden — in andere gevallen : opgeworpen hoogte of dijk.

Marren (lidw. steeds *de*) kan beteekenen : meer, maar ook droogmakerijen en landerijen op drooggemaakte meren aangelegd ; ook nog : land dat op de scheiding ligt.

MULLER, J. W. — Vaak. *Ts. Leid.* LVI (1937), 234-38.

Naar aanleiding van het opstel van H. L. BEZOEN (zie boven), deelt S. enkele aanvullingen mede wat aangaat de hedendaagse, dialectgeographische verbreiding van dit Mnl.-Nnl. woord.

SCHOO, J. — De wegen door het land der Bataven op de kaart van Peutingen. *Ts. Ndl. aardr. genootschap*, 2^e r. LIV (1937), 649-700.

VRIES, J. DE. — Nieuwe wegen in de studie der Volkskunde. *Ndl. Ts. Volksk.* XLI (1937), 3-29.

Drukt o. m. de wens uit dat een bureau voor plaatsnaamkunde zou worden opgericht.

* * *

Het XIVe Congres van het Vlaams Verbond van Frankrijk werd op 5 Augustus 1937 te Duinkerke gehouden. Uitvoerig verslag over de werkzaamheden werd uitgebracht in het tijdschrift *Le Lion de Flandre* (1), dat overigens in meer dan een bijdrage blijken geeft van grote belangstelling voor de studie en het bewaren der Vlaamse plaats-

(1) Men moge hierover naslaan :

X. — Devoir de... vacances (XIVe Congrès flamand de France). *Lion Flandre* 1937, 77-78.

X. — Le XIVe Congrès flamand de France. *Ibid.* 153-56.

X. — Vœux et motions du XIVe Congrès flamand de France. *Ibid.* 156-60.

Over ditzelfde congres kan men nalezen de berichten in *De Torrewachter* nr. 99 (bijblad, met programma van de „Concours”) ; nr. 100, bl. 1 ; nr. 101, bl. 1 ; nr. 102, bl. 1-2 ; nr. 104, bl. 1.

Es, W. J. L. VAN. — De 14de dagvaart der Fransch-Vlamingen. *Neerlandia* XLI (1937), 165-66.

Verslag over de XIVe jaarvergadering te Duinkerke naar „La Dépêche” (Rijsel).

en persoonsnamen in Frans-Vlaanderen, waar, zij het dan ook in beperkte middens, het culturele Vlaamse leven meer en meer schijnt op te bloeien (1).

Naast de beneden (zie nr 6) vermelde merkwaardige bijdrage van J. MANSION, Vlaamsche plaatsnamen in Frankrijk (*Taaltuin* VI (1937/38), 32-39), vestigen wij hier nog de aandacht op een paar andere bijdragen.

CLAEREBOUT, H. — Origines de la population de la Flandre maritime. Zie *Bibl.* 1936, bl. 397.

Rec. Es, W. J. L. VAN. *Lion Flandre* 1937, 222-25.

Interessante beschouwingen o. a. over sommige Inguaeoonse eigenaardigheden in de plaatsnamen der streek.

CROMMELIN, H. S. M. VAN W. — Fransch-Vlaanderen. Voortgezette verfransching. *Neerl.* XLI (1937), 9-10.

Over het referaat van M. TH. DE LA CHAPELLE „Le maintien de l'aspect flamand des noms de famille et de lieu” (zie *Bibl.* 1936, bl. 395).

D., G. — „Les Flandres” ou „la Flandre”. *Lion Flandre* 1937, 67-68.

La Flandre ! „un pays... qui fut plus qu'une province, mais une nation”. Brief uit „Le Journal des Flandres” (Winokbergen), 11-12-1936.

Zie ook X. — De naam Vlaanderen. *Neerl.* XLI (1937), 39.

* * *

Ook dit jaar wensen wij dit gedeelte van ons jaarlijks overzicht te besluiten met een lijst van de voornaamste

(1) Wij verwijzen in dit opzicht vooral naar :

BLANCKAERT, P. — Salut à la cité de Jan Baert et de Michiel De Swaen. *Lion Flandre* 1937, 167-70.

BUSSCH, G. VAN DEN. — Dunkerque, ville flamande. *Ibid.* 205-16.

CROOQ, C. DE. — Bergues, vieille ville de Flandre. *Ibid.* 15-21.

GANTOIS, J. M. — Sain régionalisme, régionalisme saint. *Ibid.* 161-66.

LEROY, E. — L'unité ethnique et spirituelle de la Flandre française. *Ibid.* 138-44.

bijdragen op het gebied der Duitse toponymie, in hoofzaak ontleend aan enkele vooraanstaande Duitse tijdschriften. Ook hier zullen de beoefenaars van de studie der Vlaamse plaatsnamen, én wat de methode betreft én met het oog op nieuwe vruchtbare initiatieven, wel hun profijt weten uit te halen (1).

BACH, A. — Deutsche Eigennamen in volkskundlicher Betrachtung.

In W. PESSLER, Handbuch der deutschen Volkskunde. Bd. III, Heft 12, bl. 321-73.

Historisch-geographische (talrijke kaarten!) en psychologische studie van de Duitse persoons- en plaatsnamen, die een uitstekend overzicht biedt van het wetenschappelijk onderzoek in Duitsland en vooral in het Rijnland.

Zeer waardevol is ook de bibliographie op bl. 369-73.

— Das Rheinische Flurnamenarchiv im Jahre 1936/37. *Rhein. Viert.* VII (1937), 102-04.

— Mitarbeiter tagungen des Rheinischen Flurnamenarchivs 1937. *Rhein. Viert.* VII (1937), 104.

BALTER, V. — Les lieux-dits de la commune de Martelange. *Viert. Lux.* III (1937), Heft 10-11, 36-40.

— Les lieux-dits de la commune de Tintange. *Viert. Lux.* III-IV (1937/38), Heft 12-13, 39-43.

BESCHORNER, H. — Die deutsche Flurnamenliteratur der Jahre 1934-1937. III. Anschlussbericht zu dem Hand-

(1) Terloops vermelden wij hier ook enkel belangrijk Engels toponymisch werk.

EK WALL, E. — The concise Oxford Dictionary of English Place-Names. *Oxford*, 1936.

Rec. MANSION, J. *Engl. Studies* XIX (1937), 172-74.

— R. E. Zachrisson †. *Engl. Studies* XIX (1937), 209-11.

FELLITZEN, O.V. — The pre. conquest personal names of Domesday book (Nomina germanica 3). *Uppsala*, 1937.

MARCUS, H. — Der gegenwärtige Stand der engl. Ortsnamenforschung. *Arch. Stud. neu. Sprachen u. Lit.* CLXIX (1936).

- buch der deutschen Flurnamenliteratur' bis Ende 1926. *Nachr. dt. Flnkunde* VII (1938), Bijlage.
Zie *Bibl.*, 1935, bl. 209-10.
- BOEGEHOLD, F. — Die Ortsnamen auf *-ingerode* (Thüringische Forschungen hrsgb. von H. HUCKE, I) *Weimar*, 1937 (Diss. Marburg).
- ingerode*-formaties ontstaan in het Nederduits-Oostfaalse gebied van het midden der 10^e eeuw tot op het einde der 13^e eeuw, ter aanduiding van meestal kleine nederzettingen, die achteraf weer verlaten werden (Wüstungen). Taalkundig zijn de *-ingerode*-namen oneigenlijke samenstellingen uit (meestal) Germ. psn. + suffix *-ing* (dat een samenhorigheid aanduidt) + *rode*.
- BRUCKNER, W. — Die Bedeutung der Ortsnamen für die Erkenntnis alter Sprach- und Siedlungsgrenzen in der Westschweiz. *Vox romanica* I (1936/37), 235-63.
- BÜCKMANN, L. — Die Namen der Lüneburger Siedehäuser (Personenn. + *inge*). *Z. f. Onf.* XIII (1937), 68-93.
- CARSTEN, R. H. — Die *-ingen*-Namen der südlichen Nordseeküste. Ein Beitrag zur Siedlungsgeschichte der Chauken, Friesen und Sachsen (Aus Hansischem Raum. Schriftreihe der Hansischen Gilde, 2). *Hamburg*, 1937.
Rec. E. S(CHROEDER). *Anz. dt. Altert. Lit.* LVII (1938), 56-57.
- CHRISTMANN, E. — Deutsche Familiennamen. Eine Ergänzung zu Dr H. BAHLOWS „Deutschem Namenbuch“ *Z. f. Nf.* XIII (1937), 202-12.
- CORSTEN, H. — Rheinische Bibliographie des Jahres 1934. *Jahrb. Arbeitsgemeinschaft rhein. Geschichtsvereine* I (1935), 123-255.

Van 1935 af publiceert H. CORSTEN, in het bovenvermeld jaarboek, een zeer volledige bibliographie van alle wetenschappelijke en vulgarisatiewerken en tijdschriftopstellen in verband met de geschiedenis, op zijn breedst genomen, van het Rijnland.

DIETERICH, J. R. - FABER, G. - GÖTZE, A. — Flurnamenbuch des Volksstaats Hessen. Bd. II, Heft 6-10. *Giessen*, 1934/36.

Rec. BESCHORNER, H. *Nachr. dt. Flnkunde* VI (1937), 15-16.

EHMER, H. — Die sächsischen Siedlungen auf dem französischen „Limes saxonicum“ (Studien zur englischen Philologie, 92). *Halle*, 1937.

Van belang in verband met de studiën van Prof. J. MANSION, Drie lessen... en onlangs : Oude Vlaamsche namen in Frankrijk. Zie beneden nr 6.

GELDNER, F. — Vankental — der ursprüngliche Name von Vierzehnheiligen. *Zs. f. Nf.* XIII (1937), 136-38.

HUPPERTZ, B. — Zur Wüstungsforschung im Rheinlande (Zu : L. PRINZ, Die Wüstungen des Saarlandes. I. Die Kreise Saarbrücken, Ottweiler und St. Wendel. *Ottweiler*, 1935). *Rhein. Viert.* VII (1937), 373-77.

KIFFER, P. E. — Les noms de deux ruisseaux du pays de Thionville et leurs groupes, surtout en Lorraine. II. *Warpich. Viert. Lux.* III (1937), Heft 9, 30-48 ; Heft 10-11, 81-84.

KOCH, W. — Die deutschen Gemeindegrenzen und ihr historischer Wert. Untersuchungen zur Frage der Beständigkeit der Gemeindegrenzen und ihrer Verwendbarkeit als Grundlage für historische Atlanten. *Greifswald*, 1935.

Rec. HERBERHOLD, F. *Blätter dt. Landesgeschichte* LXXXIV (1938), 72-73.

KRETSCHMANN, H. H. — Die *-heim* Ortsnamen und ihre Bedeutung für die Siedlungsgeschichte des Landes östlich der oberen und der mittleren Weser (Aus Hansischem Raum. Schriftreihe der Hansischen Gilde, 5). *Hamburg*, 1938.

KÜNSZBERG, E. VON. — Rechtliche Volkskunde. *Halle a. S.*, 1936.

— Lesestücke zur rechtlichen Volkskunde. *Halle a. S.*, 1936.

LEUSCHNER, F. — Der Fln. „Hundskirche“ im Raume Pirna-Neustadt in Sa.-Teplitz-Hirschberg (Böhm.), ein Beitrag zur Frühgeschichte. *Nachr. dt. Flnkunde VI* (1937) 17-30.

Het topographisch onderzoek van vele plaatsnamen „Hundskirche“ leidt tot de veronderstelling, dat „Hundskirche“ als spotnaam wordt gegeven aan „heidense“ kultusplaatsen.

LUNDAHL, I. — Om förhållandet mellan ortnamn och inbyggarnamn i de forngermanska språken företrädesvis de fornnordiska. *Namn och Bygd XXV* (1937), 17-87.

MATTHIAS, G. — Sprachlich-sachliche Flurnamendeutung auf volkskundlicher Grundlage. *Hildesheim-Leipzig*, 1936.

Rec. LEOPOLDT, J. *Nachr. dt. Flnkunde VI* (1937), 31-32.

MEYERS, J. — Studien zur Siedlungsgeschichte Luxemburgs (Beiträge zur luxemburgischen Sprach- und Volkskunde, V). *Berlin-Leipzig*, 1932.

Rec. Vannérus, J. *Zs. f. Onf. XIII* (1937), 96-99.

MICHAËLSSON, K. — Franskt *La Folie* — svenskt *Fåfänga*. *Namn och Bygd XXV* (1937), 130-73.

MITTERWIESER, AL. — Bayerische Klosternamen und Mystik. *Zs. f. Onf. XIII* (1937), 93-96.

MÜLLER, O. A. — Flurnamen und Volkskunde. *Beitr. Volkskunde* (Festg. Meisinger. *Bühl*, 1932), 38-49.

MÜLLER, J.-SCHNETZ, J. — Der Name der Eifel. *Z. f. Onf. XIII* (1937), 60-63.

MÜLLER-WILLE, W. — Die Ackerfluren im Landesteil Birkenfeld und ihre Wandlungen seit dem 17. und 18. Jahrhundert. *Bonn*, 1936.

Rec. KRAUS, TH. *Rhein. Viert. VII* (1937), 311-12.

- NEUMANN, W. — Die Flurnamen des Mecklenburgischen Urkundenbuches. Ein Beitrag zur Kolonisationsgeschichte Mecklenburgs im Mittelalter. *Nachr. dt. Flurnkunde* VI (1937), 1-7 ; 9-15.
- De „Flurnamen” laten het verloop der Duitse „Ostkolonisation” duidelijk volgen : in de oorkonden zijn de Duitse veldnamen talrijker dan de Slavische van 1300 af : zij zijn verbonden met laat ontgonnen plaatsen.
- NORDLUND, S. — Mit baumnamen gebildete Ortsnamen in Baden (Uppsala univ. årsskr. 1937, 8). *Uppsala*, 1937.
- PHILIPPSON, E. — Die agrarische Religion der Germanen nach den Ergebnissen der nordischen Ortsnamenforschung. *Publ. mod. Lang. Ass. America* LI (1936), 313-27.
- SCHRÖDER, E. — Zum Thema : Tiernamen als Flussnamen. *Z. f. Onf.* XIII (1937), 63-68.
- SCHNETZ, J. — Germanische Völkernamen. 3. *Germanos : Garmanos*. *Zs. f. Onf.* XIII (1937), 33-42.
- Die keltische Natur des Namens Germani. *Zs. f. Onf.* XIII (1937), 42-60.
- Zie J. POKORNY. — Ist der Germanenname keltisch? *Zs. celt. Phil.* XX (1936), 461-75.
- Die Lösung des Lâr-Problems. *Z. f. Nf.* XIII (1937), 110-21 (1).
- Der altenglische Malvenname *geormant *leab* und deutsche Ortsnamen. *Z. f. Nf.* XIII (1937), 122-33.
- SCHOPPMANN, H. — Die Flurnamen des Kreises Soest. *Soest*, 1936.
- STEINBACH, F. — Geschichtliche Siedlungsformen in der

(1) Te beginnen met afl. 2 van jaargang XIII (1937) werd de titel *Zs. für Ortsnamenforschung* gewijzigd tot *Zs. für Namenforschung*.

Rheinprovinz. Aufgaben der Siedlungsgeschichte in der Rheinprovinz. *Rhein. Heimatpflege* 1937, 19-30.

Wijst o. m. op de noodzakelijkheid van het aanleggen van een „Historisches Ortslexikon mit Flurnamenbuch und Wüstungsverzeichnis”, waarvoor de voorstudiën ondernomen werden door Fr. Dr E. ENNEN, met het oog op het verloop van de „Landesausbau” in de middeleeuwen.

STROH, F. — Zur Deutung hessischer Flurnamen. *Hess. Blätter Volksk.* XXXV (1936), 1-48.

THILL, N. — Flurnamen der Gemeinde Heffingen. *Viert. Lux.* III (1937), Heft 10-11, 41-45.

ZIESEMER, W. — Flurnamenforschung und Vorgeschichte. *Alt. Preussen* III (1938), 13-18.

VOGEL, W. — Wik-Orte und Wikinger. Eine Studie zu den Anfängen des germanischen Städtewesens. *Hans. Geschichtsblätter* LX (1935), 5-48.

Rec. SMET, J. DE. *Rev. Phil.* XVI (1937), 1010-11.

VÖLKEL, R. — Die Ortsgemarkungskarte als Grundlage kulturlandschaftlicher Forschungen. Ein methodischer Beitrag zur deutschen Kulturlandforschung (Rhein-Mainsche Forschungen, 17). *Frankfurt a. M.*, 1937.

WITTE, H. — Wie wurde Ostelbien wieder deutsch? *Zs. f. Nf.* XIII (1937), 103-10.

WURTH-MAJERUS, P. — Notes sur quelques rues de la ville de Luxembourg. *Ann. soc. amis musées Grand-Duché Lux.* 1937, 53-79.

X. — Luxemburgische Flurnamenforschung. *Viert. Lux.* III (1937), Heft 9, 61-62, 67; Heft 10-11, 72-74, 78, 79; III-IV (1937/38), Heft 12-13, 55-56.

Over het plaatsnamenonderzoek, rondvraag en antwoorden.

ADDENDA.

Bij het op bl. 201-207 vermelde Duits toponymisch werk gelieve men nog de volgende bijdragen te voegen :

BÖTTGER, H. — Beiträge zur Siegerländer Flurnamenforschung. *Westdt. Zs. Volksk.* XXXIII (1936), 51-70.

BUCHER, J. — Die Flurnamen des Dorfes Wörrstadt in Rheinhessen (Hessisches Flurnamenbuch, Heft II). *Giessen*, 1936.

HARMUTH, A. — Orts- und Flurnamen im Bezirke Eisenstadt. *Eisenstadt*, 1937.

IMMEL, H. — Stube, ein Flurname. *Nachr. dt. Flinkunde V* (1936), 3-5.

KLAUS, W. — Namen und Lage der Flurnamen von Schwerte. *Schwerte*, 1936.

LEIPOLDT, J. — Die Folge. Zur Bedeutungsbestimmung eines ostdeutschen Flurnamens. *Nachr. dt. Flinkunde V* (1936), 9-14; 17-21.

MAETSCHKE, E. — Die Flurnamenforschung im gesamtschlesischen Raum (Schles. Jahrbuch f. 1937). *Breslau*, 1936.

SCHOPPMANN, H. — Die Flurnamen des Kreises Soest (Westfäl. Flurnamen, Heft I). *Soest*, 1936.

SCHWARZ, E. — Die Flurnamen des Bezirkes Gablonz (Sudetendeutsches Flurnamenbuch, Heft I). *Prag*, 1935.

Rec. LEIPOLDT, J. *Nachr. dt. Flinkunde V* (1936), 6-8.

SCHWARZ, E. — Flurnamen als Zeugen für Siedlungsmischung in den Sudetenländern. *Nachr. dt. Flinkunde V* (1936), 1-3.

SEIBERT, L. — Die Seligenstädter Flurnamen. *Seligenstadt i. Hessen*, 1936.

WEINELT, H. — Die Flurnamen des Bezirkes Freudenthal (Sudetendeutsches Flurnamenbuch, Heft 2). *Reichenberg*, 1937.

Rec. LEIPOLDT, J. *Nachr. dt. Flinkunde VII* (1938), 7-8.

WIEDEMANN, A. — Die Flurnamen von Bruchsal (Badische Flurnamen, Bd. II, Heft I). *Heidelberg*, 1937.

WIESENTHAL, G. — Die alten Namen der Gemarkung Glauberg (Hessisches Flurnamenbuch, Heft 12). *Giessen*, 1936.

ZEUGIN, E. — Die Flurnamen von Pratteln. *Pratteln*, 1936.

Rec. LEIPOLDT, J. *Nachr. dt. Flinkunde VII* (1938), 8.

AFD. I. — ALGEMENE BIJDRAGEN (1).

1. DRAYE, H. — Uit de tijdschriften 1936. *Vla. Top. Ver., Med.* XIII (1937), 45-68.
- ×. HELSEN, J. — Het plaatsnamenmateriaal in de Antwerpsche Kempen. Zie beneden nr 30.
2. LINDEMANS, J. — De Frankische kolonisatie in Brabant. De oudste bewoonde plaatsen naar hun benaming *E. S.-Br.* XX (1937), 88-93 ; 197-200 ; 366-74.
1. *hem*-namen waarin een patronymicum schuilt.
2. Andere *hem*-namen.
- Zie ook *Bibl.* 1934, nr 4.
3. — Onontgonnen lexicographisch materiaal. *Wet. in Vla.* III (1937/38), 9-14. Met een naschrift door J. GOOSENAERTS (bl. 14-16).

Wijst op het belang van het systematisch inzamelen van lexicographisch materiaal uit talrijke oude geschriften van niet-litteraire aard, ook met het oog op de toponymische verklaring „niet van oude namen waarvan men dikwijls niet eens weet tot welke taal ze behooren, maar van die doodgewone, schier overal voorkomende akker-, weide-, of boschbenamingen, ontstaan in de middeleeuwen of zelfs in moderne tijden, woorden die toch onmiddellijk klaar zouden moeten zijn, indien onze kennis van het Mnl. voldoende was”.

S. duidt voorts de bronnen aan welke zouden moeten geëxcerpeerd worden en bespreekt de organisatie van dit zeer uitgebreid onderzoek, waarbij ook de plaats- en persoonsnamen moeten betrokken worden.

In het naschrift wordt gewezen op een door de Kon. Vla. Academie sinds lang bekroond, maar nog niet gepubliceerd

(1) Wij danken hier van harte Mej. L. SCHROËTER en Dr H. DRAYE om hun vriendelijke en onvermoeide hulp bij het excerpereeren der tijdschriften.

Inzonderheid zijn wij Dr H. DRAYE dankbaar om zijn samenvattende nota's betreffende het werk van GAMILLSCHLEG, PETRI e. a. over het brandende vraagstuk der Frankische kolonisatie.

„Vakwoordenboek van het Landbouwbedrijf in het N. W. van de Antwerpse Kempen”, waarvan het materiaal sinds de bekroning met 300 % vermeerderd werd.

4. LOEY, A. VAN. — Bijdragen tot de kennis van het Zuidwestbrabantsch in de XIIIe en XIVe eeuw. FONOLOGIE (WERKEN UITG. COM. TOP. DIAL. I). *Tongeren*, 1937.

Ook uitgegeven, samen met de *Com. Top. Dial.*, door de *Vla. Top. Vereniging* (NOMINA GEOGRAPHICA FLANDRICA, STUDIËN IV. *Brussel*, 1937).

Naar het getuigenis van S. was deze „Bijdrage” eerst bedoeld als „Oud-Brabantsche Naamkunde”, naar het model van MANSION'S „Oud-Gentsche Naamkunde”: bij gebrek aan oud en verscheiden Brabants materiaal is echter het werk stilaan geworden tot een studie van de Zuidwestbrabantse fonologie in de 13^e en 14^e eeuw.

Dit historisch onderzoek van het Zuidwestbrabants, d. w. z. van de dialecten die gesproken werden en worden tussen Dijle en Dender (prov. Brabant), berust op de studie der niet-litteraire bronnen (oorkonden, rekeningen, kronieken, enz.) uit de periode van ± 1250 tot ± 1350 , in hoofdzaak onuitgegeven, gedeeltelijk ook vroeger gepubliceerd, o. a. in *Analectes* en *Bijdragen*.

Na een aandachtig onderzoek der spelling, bestudeert V. L. een aantal gewichtige taalverschijnselen: de umlaut, de vernauwing van *é* tot *ie*, de palatalisatie van *oe*, de diftongering van *i* tot *ij* en van *uu* tot *ui*, de vokaalrekking voor consonanten, enz. en komt tot merkwaardige besluiten, inzonderheid wat betreft de verspreiding van de umlaut in het Middelnederlands, het streven naar een beschaafde, veralgemeende taal te Brussel bij het begin der 14^e eeuw, enz.

„Het Zuidwestbrabantsch”, zo concludeert S., „komt ons aldus voor als een zuiver Nederfrankisch dialect, zonder eenig spoor van inguaeonismen. In zijn oudere gedaante (13^e eeuw) is het nauw aan het Limburgsch verwant (umlaut, palatale kleur der *l*), terwijl het met het begin der 14^e eeuw, in de hoogere kringen althans, bepaald naar het Vlaamsche voorbeeld wordt gewijzigd en het eigen dialectale: umlaut, palatalisatie en opkomende diftongering, er uit geweerd wordt”.

Voor de verdere studie van de interne geschiedenis van het Nederlands en als „Anregung” tot verdere studie der andere Nederlandse dialecten, is dit werk een aanwinst van ongewone betekenis.

5. MANSION, J. — De voornaamste bestanddeelen der Vlaamsche plaatsnamen. Zie *Bibl.* 1935, nr 2.

Rec. S(CHROEDER), E. *Anz. dt. Alt. Lit.* XV (1936), 78-79.

LOEY, A. VAN. *Rev. Phil.* XVI (1937), 248-51.

6. — Oude Vlaamsche namen uit Frankrijk. *Taaluin* VI (1937/38), 32-39 (1).

S. interpreteert op de hem eigen critische wijze enkele per-
soons- en plaatsnamen uit het uiterste Westen van ons taal-
gebied, die ons werden overgeleverd in de oorkonden van de
abdij Saint-Bertin van St. Omaars (Pas-de-Calais) en die destijds
ook werden onderzocht door A. DASSONVILLE. Door een aantal
voorbeelden wordt de reeds vroeger door M. verdedigde stelling
gestaafd, dat het land van Boulogne op een bepaald ogenblik
Angelsaksisch moet geweest zijn. De door hem erkende inguae-
nismen zijn echter slechts relikten, sporen uit een vroegere
toestand : dat de streek tussen de 7^e en 10^e eeuw Vlaams was,
wordt ook door de toponymie zeer duidelijk bewezen ; de En-
gelse laag moet namelijk zeer vroeg door een machtige Fran-
kische, d. i. Vlaamse laag zijn bedekt geworden.

Ten slotte stelt S. ook het probleem der gedeeltelijke ver-
fransing van dit eens Vlaamse gewest.

7. — Jozef Vercoullie (1857-1937). *Com. Top.* XI (1937),
15-23.

8. PETRI, F. — Die fränkische Landnahme und das
Rheinland. *Bonn*, 1936.

Deze lezing, welke gehouden werd op de jaarlijkse verga-
dering van de „Gesellschaft für rheinische Geschichtskunde”,
biedt ons een bondige samenvatting der hoofdgedachten van

(1) Zie nog de recensie van A. MANSION over E. EKWALL's
„Concise Oxford Dictionary of English Place-Names (*Oxford*, 1936)
in *Engl. Studies* XIX (1937), 172-74.

(2) Verdere berichten over het leven en het werk van wijlen
Prof. J. VERCOULLIE door :

BLANCQUAERT, E. *Rev. Phil.* XVI (1937), 556-60.

K(EYSER), P. D(E). *Ovla. Za.* XII (1937), 31-32.

PÉE, W. in *Gedenkboek Heremanszonen* (bl. 17-25). *Gent*, 1936.

SABBE, M. *Vla. G.* XXV (1936/37), 193-94.

Zie voorts nog *K. V. A.*, *V. M.* 1937, 73-74, 957-59.

S.'s belangrijke studie „Germanisches Volkserbe in Wallonien und Nordfrankreich” (zie nr 9).

Vooraf behandelt P. de problematiek van de stichting van het Frankenrijk : de vroegere historici en taalkundigen waren van oordeel dat het Frankische rijk gesticht werd door een kleine minderheid van heersers, los van elke volksnederzetting in het veroverd gebied.

Op grond van een toponymisch, oudheidkundig en anthropologisch onderzoek is S. tot het besluit gekomen dat de volksnederzetting en de rijksvestiging niet kunnen gescheiden worden (zie ook *Bibl.* 1936, nr 6).

Ten slotte beantwoordt PETRI de vraag : „Welches ist die innere Beziehung, in der die fränkische Landnahme zum Rheinland gestanden hat?”

1. Ten gevolge van de landname werd het centrum der Frankische macht verlegd van uit het Rijnland en de Nederlanden naar het Zuiden.

2. De Frankische rijkskultuur, welke in de 6^e eeuw ontstaat is, en welke o. m. in de grafgraven van de rijengrafvelden aan het daglicht komt, is dezelfde in Frankrijk en in het Rijnland.

3. De Karolingers hebben, na het verval van het Frankenrijk hunne macht verschoven naar het Oosten (Mozel-Maas-en Rijnlanden) en zodoende hebben zij een machtige dam opgeworpen tegen de voortschrijdende romanisering. — H. DRAYE.

9. — Germanisches Volkserbe in Wallonien und Nordfrankreich. Die fränkische Landnahme in Frankreich und den Niederlanden und die Bildung der westlichen Sprachgrenze. 2 Bde. *Bonn*, 1937.

REC. DRAYE, H. — Een standaardwerk over de Frankische kolonisatie. *Wet. in Vla.* II (1936/37), 156-60.

ENKLAAR, T. D. *Ts. v. Gesch.* LII (1937), 291-94.

GAMILLSCHEG, E. *Dt. Lit.zeit.* LVIII (1937), 769-70; *Sitz. ber. preuss. Ak. Wiss. Phil.-hist. Kl.* 1937, 20-21.

GINNEKEN, J. VAN. — Onze zuidelijke taalgrens en de Germaansche bevolking van het Merovingisch rijk. *Taalwin* VI (1937/38), 145-54.

HOUTTE, H. VAN. *Ac. Roy. Bull.* 1937, 478-79.

KALLEN, G. *Rhein. Viert.* VII (1937), 89-92.

K(ÜHN), H. *Ipek* 1936/37, 157.

STEINBACH, F. *Forsch. u. Fortschritte* XIII (1937), 184-86.

STEINHAUSEN, J. *Trierer Zs.* XII (1937), 103-16.

VRIES, J. DE. — De Frankische landname. *Ts. Leid.* LVI (1937), 276-309.

— *D. Arch. Land. Volksf.* I (1937), 894-906.

ZEISS, H. *Hist. Zs.* CLVI (1937), 128-32 (1).

Het eerste deel van deze lijvige studie is bijna uitsluitend gewijd aan het onderzoek van de Germaanse pln. welke voorkomen ten Zuiden van de huidige Vlaams-Waalse taalgrens en ten Noorden van de Loire, welke een tijdlang de grens van het Frankisch rijk is geweest in de VIe eeuw.

In de eerste afdeling : „Die germanischen Ortsnamen Walloniens und Nordfrankreichs in ihrer Verteilung über die verschiedenen Provinzen und Departements” (bl. 49-505) verzamelt S. uit de gedrukte toponymische bronnen (zie de zeer uitvoerige en ook voor de Vlaamse toponymie zeer volledige bibliographie, bl. XXV-XLIII) de Germaanse plaats- en veldnamen, met de historische „Belege” zover dit mogelijk was, rekening houdende met de zeer ongelijke waarde van de bronnen, en rangschikt de plaatsnamen in geographische volgorde, per provincie of departement (zie kaart op bl. 56). Telkens wordt ter inleiding een samenvattende bespreking geboden, waarin de bronnen en de resultaten van het onderzoek bondig worden medegedeeld.

De tweede afdeling : „Die germanischen Ortsnamen Walloniens und Nordfrankreichs in ihrer Verteilung auf die einzelnen Namensgruppen” (bl. 507-767) is gewijd aan de studie van de plaats- en veldnamen van hetzelfde type. S. bespreekt achtereenvolgens de waternamen : *baki, brun, wal, aha, *awia, mund en lede, pól,*

(1) Wegens de belangrijkheid van het behandelde onderwerp, worden hier ook de recensies vermeld die in de loop van dit jaar (tot Augustus 1938) zijn verschenen :

BÜTTNER, H. *Zs. Gesch. d. Oberrheins* N. F. LI (1938), 561-86.

GANSHOF, F. L. *Rev. Phil.* XVII (1938), 319-23.

GAMILLSCHEG, E. *Dt. Lit.zeit.* LIX (1938), 370-77.

VANNÉRUS, J. — La pénétration germanique dans la région d'Ath (I Congr. intern. du régionalisme). *Ath*, 1937.

WARTBURG, W. v. *Zs. rom. Phil.* LVIII (1938), 416-18.

WILMOTTE, M. *Nouv. litt.*, samedi 14 mai 1938.

WILMOTTE, M. *Moyen âge* XLVIII (1938), 66-74.

Zie ook het opstel van F. STEINBACH, Die westdeutsche Volksgrenze als Frage und Forschungsaufgabe der politischen Geschichte. *D. Arch. Land. Volksf.* I (1937), 25-36.

môr en lône, sultja, mode, rid, -fard en drecht, gôr, bodam en flêt, namen met *hlûtar, wâk en lôpan*, met *laus, put, lake, apa, eppe*, namen met den stam *wam, wem, wim* en de grondwoorden *brók, mari, horwi en fanja, hâi, strôm en vîk*; de woud- en plantnamen: *loh, holt, hard, hurst, strôd, widu, wald, haisi, *hago, reke, busk*, vormen met *porn, *hasl, wida* en *hulis*, het pln.-element *-ithi, -oth, -uth*, ontbossingsnamen op *rod* en *ster*, namen met het grondwoord *lar, wisa en waso, anger, wang* en *wunne, gras, *raus en lêsk*, pln. met *feld, kamp, akker, land, ard, flôr, esch, hôba, skot, hord, fred, brakt, kauter, metz, bilok, ploeg, preuska, gard, brâk, haithi, wôsti en wavre*; de plaats- en liggingaanduidingen: *berg, here* of *hâr, donk, -egg, -ike, stain, felis, nesse, hok, *hunia, hrok, hubil, gest* en *hil, dal, hol, stade, halde, wâgja, rûna, skor, hlit* en *ranga, *furk, grôpe, kâle, gat, hnod* en *lok, winkel, spanga, bram, tungr, hal, hring* en *hamar, bâne, *leuba-, warid, *stapa, ôver* en *dîk, ham, horn* en *harpa*; ten slotte de eigenlijke kolonisatiesuffixen: *-heim, -ingen, -sele, burg* en *hûs*, de Westfrank. *Heusden*-namen, pln. met het bestanddeel *hof, bûri, skûr, halla, laubja, machal, parrook, tân, dorp, wîk, budil, kot, bû* en *fara*. De Germaanse land- en volkenbenamingen, de namen van de gouwen, de rechterlijke en militaire inrichtingen, de wegen en de grenzen hebben ook sporen nagelaten in de toponymie van de Romania germanica: *Francia* en *Francia, wahal, Wallons* en *Gaule, thiot, Austria* en *Neustria, mahal-* en *malle*-namen, *stal* en *skot, hari*-formaties, *Brabant, marka-* en *werki*-namen, *swadu, swipja* en *wande, warda, weg* en *strâta, ford, wad* en *brugja, Stapel-* en *strôm*-namen.

De plaatsnamen met het grondwoord *-weiler* worden voor de Germaanse nederzetting in de Romania niet als bewijskrachtig beschouwd (evenmin de *-ville, -villiers, -court, -meis, -ménil, -bourg, -château, -val, -mont*-namen), omdat zij ofwel ontstaan als aanduidingen van laat ontgonnen gebieden (Ausbaubezeichnungen), ofwel, wanneer zij voorkomen in vroeg gekoloniseerd gebied, ook aan de Gallo-Romaanse bevolking kunnen worden toegeschreven.

Het eigenlijk toponymisch enkwest van PETRI wordt afgesloten door het zeer belangrijk kapittel over de assimilatie en de gelijkmaking in de plaatsnamen (Ortsnamenausgleich), bl. 717-767.

In de oudste toponymische bronnen treft men nog vaak, voornamelijk in de nabijheid der taalgrens, zg. plaatsnamen-doubletten aan, welke ontstaan zijn ten gevolge van het twee-

talig karakter van de bewoners dezer gebieden (b. v. Füllingen : 1121, *Fullinga* ; 1245, *Fuligny (-ingen/-acum)* ; Busendorf : 1163, *Bussendorf* ; 1106, *Buosonisvilla (-dorf/-ville)* ; enz.

Alhoewel deze doubletten in hoofdzaak slechts in een brede rand langsheen de huidige taalgrens voorkomen, is S. van oordeel dat ook in dit gebied, waar de romanisering reeds vóór het ontstaan der vroegste bronnen haar beslag gekregen had, een gelijkaardig verschijnsel vele Germaanse pln. heeft doen verdwijnen door assimilatie, vertaling, verstening, enz. De Germ. plaatsnamen in Wallonië en Noord-Frankrijk kunnen dus geen onmiddellijke gevolgtrekkingen toelaten, wat betreft b.v. de getalsterkte van de Germanen welke zich in deze gebieden gevestigd hebben.

Door de theorie van de „Ortsnamenausgleich” kan ook worden verklaard, enerzijds waarom de thans nog te identificeren Germ. plaatsnamen voorkomen in reliktegebieden (niet in de nabijheid van de steden, noch langs de (Romeinse) wegen); anderzijds dat de plaatsnamen, in het algemeen beschouwd, minder talrijk worden naarmate men zich van de taalgrens verwijderd. Uit dit laatste feit mag men echter *niet* afleiden dat de Germaanse kolonisten minder talrijk werden, naarmate zij verder doordrongen naar het Zuiden : tussen kolonisatiebewegingen en plaatsnamen bestaat er geen onmiddellijk verband, want de kolonisten zoeken de gunstigste gebieden op en de toponymische kaart is de resultante van een eeuwenlang proces van taal- en kultuurdynamische aard, dat de oorspronkelijke pln. precies in de centra vooral vervormt of doet verdwijnen, wanneer de ingezetenen een vreemde taal aannemen.

Het toponymisch onderzoek *alleen* zal nooit een juist denkbeeld kunnen geven van de Germaanse nederzetting in thans geromaniseerde gebieden : het moet noodzakelijker wijze worden aangevuld door de studie van de vroegmiddeleeuwse oudheidkundige vondsten (zie de lijst van de Germaanse grafvelden in België en Noord-Frankrijk op bl. 1003-28, de groote kaart in fine en de verklaring van de oudheidkundige kaart in verband met de toponymische, bl. 824 e. v.), door de resultaten van de rassenkunde, van de taalkunde, van de rechtsgeschiedenis, van het veld- en huisvormen-onderzoek, enz.

Al blijkt het dat de plaatsnaamkunde de grote betekenis; welke Kurth e. a. er aan gehecht hadden enigszins heeft verloren, toch ligt het voor de hand dat zij steeds een der voor-

naamste hulpmiddelen van de kolonisatiegeschiedenis zal blijven, en het toponymisch enkwest van PETRI is ook in dit opzicht zeer vruchtbaar geweest.

Het kan niet geloofend worden dat vele etymologieën in dit werk aanvechtbaar of zelfs verkeerd zijn, maar de honderden van Germaanse plaatsnamen, welke niet anders kunnen verklaard worden dan Petri het heeft gedaan, dwingen ons de traditionele verklaring van het ontstaan der Germaans-Romaanse taalgrens te verwerpen en naar een nieuwe uit te zien.

Volgens PETRI is de taalgrens het resultaat van een geleidelijk achteruitwijken van de Germaanse taal en cultuur, ten 1) onder de druk der Middellandse zee-kultuur welke vooral in de Gallo-Romaanse steden voortleefde, ten 2) ten gevolge van de kerstening en ten 3) ter oorzaak van de algemene politieke oriëntatie van het Merovingisch Frankenrijk naar het Zuiden. De taalgrens is niet de grens van de nederzetting van de uit Westfalen en het Nederrijngebied naar het Zuiden trekkende Germanen, maar een laat tot stand gekomen kulturele „Rückzugslinie” en tevens een „Ausgleichslinie” (zie vooral bl. 970 e. v.). — H. DRAYE.

Zie ook *Bibl.* 1936, nr 6.

10. WIJER, H. J. VAN DE. — De Vlaamsche toponymie in 1936. *Com. Top.* XI (1937), 389-426.
11. — Vlaamsche kadastrnamen. *Vla. Top. Ver., Med.* XIII (1937), 16.

Nieuwe oproep tot het inzamelen der kadastrnamen (1).

* * *

Naast het boven aangehaalde en in 1937 verschenen werk van F. PETRI (zie nrs 8 en 9), vestigen wij hier nog eens de aandacht op de in 1934 verschenen „*Romania germanica*” van E. GAMILLSCHEG (*Bibl.* 1936, bl. 399) en op de nadere toelichting van G.'s stellingen, na het

(1) Tevens wijzen wij hier nog op het onderzoek dat voor korte tijd, door bemiddeling der Zuidnederlandse Dialectcentrale (Lijst 19 A), door Dr J. LINDEMANS werd ingesteld, o. m. naar de verspreiding der woorden: *akker, kouter, veld; weide, meersch, beemd, eusel, etting, mat; driesch; knok, biest, bruul (briel, breugel), brink; lochten, beluik, blok, bilk (bulk), bocht (boecht), bijvang, uitvang, bsschot, tuin, gaard.*

verschijnen van het „Germanisches Volkserbe” van PETRI, die zo pas van de pers is gekomen (1938).

12. GAMILLSCHEG, E. — Romania germanica. Sprach- und Siedlungsgeschichte der Germanen auf dem Boden des alten Römerreichs.

Bd. I. Zu den ältesten Berührungen zwischen Römern und Germanen. Die Franken. Die Westgoten. *Berlin-Leipzig*, 1934 (1).

RÈC. BRUCKNER, W. *Vox romanica* I (1936), 134-36.

BRÜCH, J. *Volkst. Kult. Romanen* VII (1934), 244-63.

DELBUILLE, M. *Bull. dict. wall.* XX (1938), 139-48.

FRINGS, TH. *Anz. dt. Alt. Lit.* LV (1936), 6-29.

HELBOK, A. *Hist. Zs.* CLII (1935), 118-22.

JUNGANDREAS, W. *Mitt. schles. Gess. Volksk.* XXXV (1935), 310-16.

KIENLE, R. VON. *Abh. saarpfälz. Land. Volksf.* I (1937), 234-40.

MEYER-LÜBKE, W. *Dt. Lit.zeit.* LV (1934), 1834-38.

PETRI, F. *Jahrb. dt. Geschichte* 1933/34, 689.

ROHLFS, G. *Archiv Stud. neu. Sprachen* CLXVI (1935), 269-73.

SCHMIDT, L. *Phil. Wochenschrift* LV (1935), 15-18.

WITTE, H. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 266-64.

ZEISS, H. *Germania* XIX (1935), 80-82.

(GAMILLSCHEG antwoordde op de besprekingen van MEYER-LÜBKE, L. SCHMIDT en J. BRÜCH in *Zs. franz. Sprache Lit.* LIX (1935), 94-109).

Het eerste deel van G.'s werk behandelt „die ältesten Berührungen zwischen Römern und Germanen” en is gewijd aan de Franken en aan de Westgoten. De toponymische en taalkundige wisselwerking tussen Germanen en Romanen treedt pas na 400 op het voorplan en wel ten gevolge van de vestiging der Germanen in het noordelijk deel der Romania.

Wat de toponymie betreft, onderscheidt G. „altfränkische Siedlungsnamen” (b. v. Germ. psn. + *iacum*) en „jüngere mittel-flämische Lehnwörter” (b. v. de *ploeg*-namen).

(1) Twee verdere delen verschenen de twee volgende jaren :

Bd. II. Die Ostgoten. Die Langobarden. Die altgermanischen Bestandteile des Ostromanischen. Altgermanisches im Alpenromanischen. *Berlin-Leipzig*, 1935.

Bd. III. Die Burgunder. Schlusswort. *Ibid.* 1936.

In de vroeg-Frankische plaatsnamen moet verder een onderscheid gemaakt worden tussen de zog. „Herren- oder Sippen-siedlung” (bl. 57 e. v.) en de „Kleinsiedlung”, welke aan militaire verdedigingsposten of aan landbouwers moet worden toegeschreven (bl. 88 e. v.).

In de „Herrensiedlungen” meent G. chronologisch de volgende drie lagen te kunnen ontdekken, waaraan telkens een geografisch vrij goed te begrenzen verspreidingsgebied beantwoordt :

1. de oudste plaatsnamen, welke als bewijs voor de vestiging van Germanen in de Romania kunnen aangehaald worden, zijn de *-iacum*-namen waarvan het eerste bestanddeel een Germ. psn. is.

2. zuiver Germaans en dus jonger zijn de *-ingen*-namen (en de *-heim* en *-hof*-namen).

3. uit de 7^e-8^e eeuw stammen de *-court*, *-ville* en *-villare*-namen, welke nog een sterke invloed van het Germaans taalgevoel verdragen (o. a. in de samenstelling van : bepalend woord + grondwoord, b. v. *Eberhardi-curtis* = Avricourt, en niet omgekeerd, zooals in het Romaans).

Sporen van „Kleinsiedlung” van landbouwers vindt men in de *-baki*-namen en in de „Flurnamen” waarin een Germ. soortnaam schuilt (lijst bl. 94-117); terwijl de *-werki*- en de *-skot*-namen wijzen op militaire verdedigingsposten (zie de kaart tegenover bl. 144).

G. houdt vast aan het traditionele onderscheid tussen de Salische en de Ripuarische Franken : de eersten zijn van uit het Noordwesten, de tweeden van uit het Rijngebied doorgedrongen in de Romania. Tussen deze twee kolonisatiebewegingen bleef een zeer dun bezet gebied over, dat de departementen Ardennes, Marne en Aube omvat, van waaruit de romanisering van de Franken haar uitgangspunt heeft gevonden. Lang voordat zij volledig geromaniseerd waren, gebruikten de Germanen het Romaans als omgangstaal : slechts in het gebied van St.-Omaars en in enkele gebieden van Lotharingen is het Romaans voorbijgaand helemaal verzwonden, zoodat slechts hier met een Germaanse meerderheid kan gerekend worden. Toch is G. van oordeel dat de Germaanse invloed in Noord-Frankrijk en Zuid-België sterker geweest is als „die wenigen Hundert Namen fränkischer Herkunft (welche) unter der ungeheuren Fülle der

romanischen Namen in Nordfrankreich verschwinden" dit zouden laten vermoeden.

De Oudfrankische leenwoorden in het Romaans (bl. 152-234) leggen een duidelijk getuigenis af van de Germaanse invloed.

Zeer belangrijk is ook het hoofdstuk : „Grammatik der fränkisch-galloromanischen Lehnwörter" (bl. 235 e. v.).

Over de „siedlungsgeschichtliche Auswertung" der plaatsnamen door G., zie PETRI, Germanisches Volkserbe I, 820 e. v. en vooral de zeer scherpe kritiek van TH. FRINGS in de boven aangehaalde bespreking. — H. DRAYE.

13. — Germanische Siedlung in Belgien und Nordfrankreich. I. Die fränkische Einwanderung und junggermanische Zuwanderung (Abh. preuss. Ak. Wiss. 1937, 12). *Berlin*, 1938.

In dit werk zet S. zijn stellingen uit de *Romania germanica* I (zie nr 12) uitvoeriger en klaarder uiteen, en maakt daarbij ruimschoots gebruik van het materiaal verzameld in F. PETRI's Germanisches Volkserbe (zie nr 9). Heel wat vergissingen van PETRI op het stuk der etymologische interpretatie worden met recht door G. aangewezen en verbeterd; anderzijds poogt hij, o. i. ten onrechte en te vergeefs, de conclusies van F. STEINBACH (*Studien zur westdeutschen Stammes- und Volksgeschichte. Jena*, 1926; *Das Frankenreich* (zie *Bibl.* 1936, nr 74); *Die westdeutsche Volksgrenze als Frage und Forschungsaufgabe der politischen Geschichte*, verschenen in *Deutsches Archiv f. Landes- und Volksforschung* I (1937), 25-36), van TH. FRINGS (o. m. *Anzeiger dt. Alt. Lit.* 1936, 6-29) en van F. PETRI (Germanisches Volkserbe) te ontcrachten.

Een samenvatting van zijn theorie brengt G. in een opstel : „Zur Frage der fränkischen Siedlung in Belgien und Nordfrankreich" versch. in *Die Welt als Geschichte* IV (1938), 79-94.

Men vergelijkte ook zijn antwoord op het opstel van TH. FRINGS en W. VON WARTBURG „Französisch und Fränkisch" (*Zs. rom. Phil.* LVII (1937), 193-210) in *Zs. franz. Sprache Lit.* LXII (1938), 1-17. — H. DRAYE.

AFD. II. — BIZONDERE VRAAGSTUKKEN.

C. — Varia.

14. CARNOY, A. — Le type *Arquenne*. *Rev. Phil.* XVI (1937), 928-29.

De Waalse plaatsnamen Archennes (= *Eerken* in Brabant), Arquennes, Erquennes, Ercherine, Erquelines, enz. moeten verklaard worden uit **arcana* („*arche*”, etc.) + suffix *-ina* of *-iacu*. Het feit dat op verschillende van deze plaatsen Romeins puin ontdekt werd, zou deze verklaring kunnen staven.

De Vlaamse plaatsnamen daarentegen als Herk (Herk-de-Stad en St.-Lambrechts-Herk), Herkenrode, Herkenrade moeten verklaard worden uit *hark* („*râteau pour défrichements*”, d’où „*essart*”).

15. CELIS, G. — De kapelletjes in België. *Gent*, 1937.

S. onderscheidt : mijlpaal-, boom-, steenen, staak-, en gevel- en straathoekkappelletjes. Met vragenlijst.

16. CORNELISSEN, J. — Nederlandsche volkshumor op stad en dorp. Land en volk. VIe deel. Nalezing en iconographie, met talrijke illustraties naar oude spotprenten en moderne foto's. *Antwerpen*, 1937.

17. DYCK, A. H. VAN. — Plaatsnamen met *gen*. *Tax. N. B.* XLIV (1937), 133-36.

In aansluiting bij een artikel van S., in medewerking met Dr WELTER gepubliceerd in *Verzamelde opstellen* VII (1930), wordt hier een lijst opgemaakt van Brabantse *gen*-toponiemen, geput uit de domaniale cijnsboeken der voormalige Rekenkamer van Brabant (Brussel, Rijksarchief, nrs 45.038 tot en met 45.100 der Rekenkamer). Zie *Bibl.* 1932, nr 13.

Brengt ook een schema der resten van het vroeger veel grotere *gen*-gebied.

18. — Plaatsnamen met *zouw*. De waterloop *zijn*. Plaatsnamen met *kat*. De toponiem *savoir*. *O. K. Hass.* XIII (1937), 193-201.

Zouw : niet bestendige waterloop, smalle goot doorgaans ge-

graven tot het afvoeren van het overvloedige regenwater; overdrachtelijk ook : landerijen, waarin zich een *zouw* bevindt. Haast alle *zouw*-benamingen liggen in het Zuiden van ons taalgebied. Met lijst van *zouw*-toponiemen.

Zijp : waterloop van meer bestendige aard dan *zouw* ; met voorbeelden.

Over de betekenis *kat* = vee? zie o. a. *Bibl.* 1933, nr 7.

Savoir : viskaar, waarin de gevangen vis levend bewaard wordt. Zie POLLET-HELSEN, Varsenare, bl. 113-14.

19. KÜNSSBERG, E. VON. — Flurnamen und Rechtsgeschichte. Zie *Bibl.* 1936, nr 12.

Rec. G(ANSHOF), Rev. Phil. XVI (1937), 1028.

STUTZ, U. *Zs. Sav. Stiftung Rechtsgesch. Germ. Abt.* LVII (1937), 525-27.

- ×. LINDEMANS, J. — De Frankische kolonisatie in Brabant. De oudste bewoonde plaatsen naar hun benaming. Zie boven nr 2.

- ×. — Nog over Brabantsche persoonsnamen op *-ooi*. Zie beneden nr 31.

20. LOEY, A. VAN. — La fréquence des noms de personnes en toponymie d'après Magnus Olsen (Oslo). *Com. Top.* XI (1937), 91-97.

M. OLSEN stelt voor om de namen van bewoonde plaatsen in psychologisch en sociologisch opzicht te groeperen in :

1° Plaatsnamen gebezigd op de hoeve of in de gehuchten (de kleinste sociale instelling).

2° Namen gebezigd in de parochies (groepering van verschillende hoeven).

3° Namen gebezigd in de districten (grote domeinen).

Dezelfde indeeling geldt voor de persoonsnamen.

Er zijn bovendien drie wijzen om veelvuldig voorkomende voornamen van mekaar te onderscheiden : nl. door bijvoeging

1° van de naam van den vader, 2° van de naam der hoeve en

3° van een bijnaam (soms in oorsprong een hypocoristicum).

- ×. — Brabantse persoonsnamen op *-ooi* van de 12^e tot de 14^e eeuw. Zie beneden nr 32.

21. P. — (Uit de prondelschuif). Een baareik. *E. S.-Br.* XX (1937), 63.

Baareik : als grensmaal gezet tusschen twee goederen. Vgl. maal-, meereiken ; maal-, maalwilgen.

baar = openbaar, kennelijk, blijkbaar (VERDAM).

22. ROEMANS, R. — De wetenschappelijke bedrijvigheid van Dr Jan Grauls. *Limb.* XIX (1937/38), 8-58.

Zie inzonderheid bl. 28-30 en (bl. 47-58) de lijst van familienamen door GRAULS verklaard.

23. VANNÉRUS, J. — Le luxembourgeois „Kiém” et le liégeois „Tchin”. Notice supplémentaire. *Com. Top.* XI (1937), 31-57 (1).

Zie *Bibl.* 1936, nr 17.

Behandelt ook een paar Nederlandse toponiemen te Nederheilsem.

24. WEERD, H. VAN DE. — Watriscafus en Wariscapia. *O. K. Hass.* XIII (1937), 203-08.

Wariscapia, in de middeleeuwen „gemeenteweide, vroente”, stamt van het Frankisch *waterschap*, gegraven vertakking van een rivier voor het bouwen van molens.

(1) Wij verwijzen hier ook naar de volgende Waalse bijdragen :
DERIVIÈRE, R. — Les noms de lieu de Neufvilles (Glossaire précédé d'une notice historique). *Com. Top.* XI (1937), 99-150.

FELLER, J. — Alphonse Bayot. *Ibid.* 25-30.

HAUST, J. — La philologie wallonne en 1936. *Ibid.* 152-208.

RENARD, E. — Glanures toponymiques. *Ibid.* 67-89.

VINCENT, A. — Bibliographie de Alphonse Bayot. *Ibid.* 209-40.

VANNÉRUS, J. — Le nom de lieu „Burnontige”. *Ibid.* 59-66.

AFD. III. — ANTWERPEN en BRABANT.

A. — Generalia.

25. GORP, J. VAN. — Plaatsnaamkunde in de Kempen. *Onze Kempen* II (1937/38), 1-4 ; 116-22.

Na enkele practische wenken over de toponymische methode van onderzoek, licht V. G. een aantal bestanddelen toe uit de Kempische toponymie, nl. de waterbenamingen : *Aa, Nete, Kale, Laak, Zijp, Zil* — *savour, wouwer, goor, ven, poel en meer* ; de hoogten en laagten : *berg, hovel* of *heuvel, buul* of *boel, horst* of *hurst, donk* en *geest* ; de bossen : *hout, loo, haag, bos, vorst, horst, rijst* of *rist, schriek, busselken, elst, enz.*

26. — De woudtoponiemen. *Kemp. Congres* 1937, 18-26.

Boomtoponiemen : den, eik, berk, esp, olm, wilg, taxus, els, esch, ahorn, linde, hazel, huls, heren, beuk ; *woudtoponiemen* : lijst der Kempische gemeentenamen, waarin een bos- of houtnaam schuilt ; *bosbenamingen* : (woud), hout, loo, haag, bosch, vorst, horst, rijs en rist, schriek, busselken, elst, enz.).

27. — De donken. *Kemp. Congres* 1937, 46-51.

Donk-namen als namen van gemeenten, wijken en gehuchten, hun ouderdom, etymologie en betekenis van het woord ; betekenis van het bepalende woord : boom- of plantnaam, diernaam, persoonsnaam, kenmerk.

28. GORP, A. VAN. — De aarden. *Kemp. Congres* 1937, 52-56.

Bewijsplaatsen ; aard als gemeenschapgrond ; ligging van de aarden ; hun juridische toestand ; aard en gemeeynte ; aard en vroente ; aard, heide en zavel ; etymologie en ouderdom.

29. FONCKE, R. — Brabantsche gemeenten in dialect en volksgebruik te Mechelen. *Brab. Folkl.* XVI (1936/37), 439-53.

O. m. over Mechelen als voornaam historisch en aardrijkskundig middenpunt, gelegen tusschen Brussel-Antwerpen-Leuven. Overzicht der betrekkingen met deze steden en toespelingen erop in straat- en huisnamen en in berijmde spreuken en volksgezegden. In mindere mate, ook met betrekking tot Aarschot en

Diest. Ook andere Brabantse gemeenten worden besproken : bedevaarten, volksgebruiken en gezegden.

30. HELSEN, J. — Het plaatsnamenmateriaal in de Antwerpsche Kempen. *Vla. Top. Ver., Med. XIII* (1937), 17-44.

Schema van een lezing gehouden op het „Kempisch Congres” te Hoogstraten in 1935.

S. wenst zich te bepalen bij een overzicht van het materiaal waarop de studie van de plaatsnamen, inzonderheid in de Kempen, berust en zal daarbij vooral putten uit zijn rijke excerpten uit een aantal bijna uitsluitend onuitgegeven eijnsboeken.

Het toponymische materiaal (vooral „Flurnamen”) wordt ingedeeld in *natuurnamen* en *cultuurnamen*.

Bij de behandeling der *natuurnamen* worden achtereenvolgens besproken : de bodemverhevenheid ; de aard, samenstelling en hoedanigheid van de bodem ; de waterplassen en waterlopen ; de bossen ; de onvruchtbare grond ; de natuurgonden met economische betekenis ; de planten, kruiden, struikgewassen en bomen.

Bij de *cultuurnamen* wordt het materiaal ingedeeld in de rubrieken : grensscheidingen, ontgonnen land, persoonsnamen, eigendomsverhouding, aard van het eigendoms- of gebruiksrecht, bestuurs- en gebruiksservituten, geographische ligging, vorm en uitgestrektheid der percelen, namen van de voor bebouwing geschikte bodem, omheiningen en afsluitingen, speciale cultures, dieren, volksleven en folklore, rechtsgebruiken, historische gebeurtenissen, wijken en gehuchten, verkeerswegen.

Elke van de bovenvermelde betekenisgroepen met de verschillende onderdelen wordt door S. uit een zeer overvloedig materiaal op sprekende wijze geïllustreerd.

Doel der lezing was een onmiddellijke massale mobilisering van medewerkers voor de Antwerpse Kempen, tot het voorbereiden van grootscheepse opzoekingen in het licht der „Kultur-forschung”.

31. LINDEMANS, J. — Nog over Brabantsche persoonsnamen op -ooi. *Com. Top. XI* (1937), 317-23.

Aanvulling bij de bijdrage van A. VAN LOEY (zie nr 32).

+ L. stelt vast dat dergelijke formaties op -ooi ook te vinden zijn in de aanpalende Romaanse streek, nl. in Luiks Haspen-

gouw. Hij vermoedt dat een Waals hypocoristicon *Maroie* (Diets *Maroye*) het uitgangspunt geweest is en dat naar aanleiding hiervan andere meisjesnamen volgens hetzelfde type werden gevormd; daarna kon dezelfde uitgang ook bij mansnamen worden gebruikt.

In elk geval behoren deze namen tot de hypocoristica.

32. LOEY, A. VAN. — Brabantse persoonsnamen op -ooi van de 12^e tot de 14^e eeuw. *Com. Top. XI* (1937), 303-23.

Bronnenopgave en lange lijst van Brabantse persoonsnamen op -ooi.

S. veronderstelt, dat dit suffix, althans oorspronkelijk, een diminutieve of liefkozende (= hypocoristische) waarde gehad heeft. Het was eenmaal zeer in zwang en werd meestal bij Germaanse stammen gevoegd.

Geographisch vinden we de talrijkste sporen in Brussel en omgeving, tussen de 12^e en de 14^e eeuw.

De etymologie van dit suffix is nog niet bekend en blijkt moeilijk te verklaren uit het Oudgermaans. Het is in elk geval een zwaar suffix en schijnt dus uit een vroeger substantief te zijn ontstaan.

Een ontlening uit het Waals?

33. PRIMIS, F. — Het congres des historische litteekens. *Hok. V* (1937), 145-68.

Het lijdt geen twijfel dat de Kempen op het gebied der Heimatkunde de andere Vlaamse en Waalse gewesten duidelijk voorbijstreven, dank zij het grote aantal tijdschriften die zich wijden aan de plaatselijke geschiedenis en de even talrijke hiermede in verband staande historische kringen, wier Verbond om de twee of drie jaren een Congres belegt.

Het Zesde congres van dit Verbond (4-7 September 1937, Hoogstraten) werd op een nieuwe leest geschoeid en helemaal gesteld in het teken van de kennis en het historisch begripen van het Kempische landschap: „alles wat ons Kempisch land gefatsoeneerd heeft en er zijn litteekens op achterliet — litteekens die tot heden zoo weinig begrepen werden, — wordt opgehaald” (bl. 146).

Wij halen voorts nog aan uit dit inleidend artikel: „Er is te verduidelijken hoe ons land geworden is wat het is: met zijn hoeven, schransen, dorpen, gehuchten, zaailand, heide- en bosch-

land en weiland, wegen, kanten, dijken, voorten, beken, schooren, vennen en gooren, savooen, opstallen, bisten, drenken, moeren en baggerkuilen, mastbeplanting en wild foreest, en tientallen bijzonderheden meer" (bl. 147).

En niet ten onrechte wordt er voorts gewezen op „onze toponymisten die van philologisch doeleinde vertrokken, maar die, veelal, niet vermoeden welke heiligdom, welke geschiedenis zij beroeren. Hun werk is goed, voortreffelijk, maar hoeveel meer klaarheid zal er voor hen opgaan, wanneer ze met onze keuren en costuymen, met onze economische geschiedenis, met de historie van het landschap zullen vertrouwd geraken" (bl. 148).

De vier elementen van het grote vraagstuk van de geschiedenis van het land : de wouden, de velden, de wegen en de wijken, worden verder door S., ter voorbereiding van de congresreferaten, op uitvoerige wijze in vier hoofdstukken behandeld, nl. 1. De gouden legende van het Kempisch woud. — 2. De roman van het veld. — 3. Lentetij der dorpen. — 4. Wat weten de wegen te zeggen?

Zie nog over hetzelfde Congres *Ovla. Za. XII* (1937), 197-98 en *Hok. V* (1937), 168-227 en vooral nr 34.

34. PRIMIS, F. e. a. — Kempische landschapsgeschiedenis in samenwerking ingestudeerd voor het Zesde Historisch congres (Hoogstraten 1937). Uitg. Best. Cé Verbond Kemp. hist. kringen. *Antwerpen*, 1937 (1).

Dit verslagboek sluit aan bij de inleidende bijdrage van F. Prims (nr 33) en bij de werkzaamheden van het Congres en is in allen dele, naar de wens der inrichters, geworden tot een „handboek tot verder onderzoek”, een ware „Fundgrube” voor

(1) Voor Antwerpen-Brabant vestigen wij hier ook nog de aandacht op de volgende bijdragen :

BARENTSEN, P. A. — Het oude Kempenland. *Groningen*, 1935.

BOURGUIGNON, E. — Le nord-ouest du Brabant wallon. *Tour. Club XLIII* (1937), 97-101.

CORNELISSEN, J. — Landbouwgebruiken in de provincie Antwerpen. *Oudh. K. XXVIII* (1937), 3-74.

JANSEN, J. E. — Bibliographie van de Antwerpsche Kempen. *Tax. IX* (1937), 129-92 (afz. paginering).

LINDEN, H. VAN DER. — De vier hoofdsteden van het hertogdom Brabant (Leuven, Brussel, Antwerpen en 's Hertogenbosch). *Ac. Roy. Bull. 5^e s. XXIII* (1937), 418-28.

de leden der Kempische historische kringen en voor alle belangstellenden in het Vlaamse land.

Wij kunnen hier jammer genoeg alleen met een woord verwijzen naar de verschillende referaten van het Congres. De zuiver toponymische echter worden afzonderlijk gerangschikt.

VERHAERT, A. — De woudlitteekens (het eerste woud in de Kempen; het tweede woud of „ieken-, bieken-, berkenhout“; het derde woud: het mastbosch; het vierde woud-be woud: prinses „Heide“), bl. 7-17.

GORP, J. VAN. — De woudtoponiemen, bl. 18-26. Zie boven nr 26.

PRIMS, F. — De heide en hare bebossching in de geschiedenis, bl. 27-37.

— De veldkampen, bl. 38-45.

GORP, J. VAN. — De donken, bl. 46-51. Zie boven nr 27.

GORP, A. VAN. — De aarden, bl. 52-56. Zie boven nr 28.

PRIMS, F. — De oorsprong der dorpen, bl. 57-69.

Over „op“ en „neer“ dorpen; moeder- en dochterdorpen (met schetsen); oorspronkelijke dorpsnamen (4^e e.), b. v. Ouwen; *-hem* en *-sele* samenstellingen (5^e tot 9^e e.); *-hoven* namen (9^e-13^e e.), het karakteristieke van de dorpsaanleg, enz.

— De hoeven, bl. 70-79.

Betekenis van *hova* in de 13^e e., het gehooft; de Kempische *-hoven* namen: „cultuureenheden van latere ontginning dan de dorpen“, jongere bijdorpen.

— Van schrans tot kasteel, bl. 80-85.

PEETERS, K. — De landwegen, bl. 86-97.

Het ontstaan en het gebruik der verschillende landwegen (met schetskaartjes).

HAVERMANS, R. — De waterwegen der Noorderkempen, bl. 104-20.

PRIMS, F. — De dijken (met vier kaartjes), bl. 121-31.

Het boek bevat overigens ook een aantal zeer verzorgde kaarten en schematische schetsen. Daarnaast, bij meer dan een referaat, een lange vragenlijst die tot verder onderzoek moet aanzetten en het moet mogelijk maken, mits bundeling der hulpwetenschappen, de Kempische congressen „voort te zetten in een opgaande lijn van veelzijdige en waarlijk-vormende wetenschappelijkheid“.

Stellig een buitengewoon vruchtbaar initiatief, dat in zijn geheel de bijzondere belangstelling der toponymisten verdient.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

ANTWERPEN.

35. PRIMS, F. — Antwerpiensia 1937. 11^e Reeks. Losse bijdragen tot de Antwerpsche geschiedenis. *Antwerpen*, 1938.

Zie vooral nrs 1. Het doopsel der bekeringsperiode (de St. Willebrordusputten en de andere gewijde putten en bronnen, bl. 8-11) ; 48. „Regina Pacis” te Schilde (studie over het heerlijk goed te Schilde) ; 49bis. Carnaval der straatnamen (S. schetst de geschiedenis van de straatnamengeving aan de hand van het door PRIMS en VERBEECK gepubliceerde „Antwerpsch Straatnamenboek”, *Antwerpen*, 1926 (2^e uitg. *Ibid.* 1938) en bespreekt vooral de invloed van de snelle uitbreiding van Antwerpen in de tweede helft der 19e eeuw ; de gevolgen van de wereldoorlog voor de straatnamen, de „Groot-Antwerpsche Coördinatie” waarbij het wenselijk bleek dat in de gehele Antwerpse agglomeratie dezelfde straatnaam slechts éénmaal zou voorkomen en ten slotte de regelen welke gelden bij het dopen van nieuwe straatnamen, waarbij S. van oordeel is dat de oude akker- en veldnamen zoveel mogelijk moeten bewaard blijven, b. v. Zwielfberg i. p. v. Louis Strauss !

Humoristische beschouwingen over de lichtzinnigheid van de administratie op dit stuk : Kerkhofstraat werd Van Kerkhovenstraat ; Vuilnisstraat kreeg de sierlijke naam van Otto Veniusstraat ; de Ambachtstraat werd de Wambachstraat.

36. — Het ontstaan der familienamen te Antwerpen.
Zie *Bibl.* 1936, nr 24.

Rec. G(ANSHOF), *Rev. Phil.* XVI (1937), 500.

37. L(ATTIN) A. D(E). — De Antwerpsche straatnamen. Ongelukkige herdoopingen. *Nat. Sted.* XVI (1937), 70-72 (1).

(1) Zie ook :

LATTIN, A. DE. — Les ruines des environs d'Anvers. *Tour. Club* XLIII (1937), 134-36.

X. — Plan met alphabetische lijst der straten van Antwerpen, Berchem, Borgerhout, Deurne, Hoboken, Merxem en Wilrijk, *Antwerpen*, z. j.

Over „onbevoegde grappenmakers” die de Antwerpse straatnamen verkeerdelijk wijzigen : St. Bernardusstraat wordt Geefsstraat, Brouwersstraatje wordt Adriaan Brouwerstraat, de St. Jorisvest wordt Tabakvest, enz.

BEIGEM.

38. LINDEMANS, J. — Toponymie van Beigem (TOPONYMICA II, 7). *Leuven-Brussel*, 1937.

Wij verwijzen vooral naar het hoofdstuk over de naam der gemeente (bl. 10-11); in de lijst der plaatsnamen, naar de verklarende nota's der toponiemen : blakaard, brauwken, dweersbijl, gillebeek, grijsmoorter, heefblok, kapruin, koppendriesch, korsele, moes, hof van Obberge, Poddegem, en naar het samenvattende „Overzicht van het materiaal”.

LEUVEN.

39. CUVELIER, J. — La formation de la ville de Louvain...
Zie *Bibl.* 1935, nr 35.

Rec BONENFANT, P. *Univ. Brux.* XLIII (1936/37), 70-72
(afz. paginering) (1).

MECHELEN.

40. STEURS, V. — De heerlijkheid en de heeren van Milse.
Mech. Bijdr. IV (1937), 78-94.

Bevat heel wat toponymische gegevens.

41. — De huizen der ambachten en neringen te Mechelen. *Mech. Bijdr.* IV (1937), 52-57.

42. UYTTERHOEVEN, J. — Mechelen onder de leenroerig-

(1) Over Leuven verder nog na te slaan :

B., R. v. — Leuven sch stadsschoon. Onze oude wijngaarden. *Nat. Sted.* XVI (1937), 68-70.

Enkele nota's over de vroegere wijnteelt te en om Leuven, welke sporen heeft nagelaten in de toponymie : Wijnpershuis van St. Geertrudis, Perse Stroot, 's Hertogen Wijngaard, enz.

— Versiering of outsiering te Leuven... De veelbesproken Handboog-Hof. *Nat. Sted.* XVI (1937), 118-20.

heid. *Mech. Bijdr.* IV (1937), 1-13, 40-51, 73-77, 113-26 (1).

TIENEN.

43. RIDDER, F. DE. — Historiek der straten en openbare plaatsen van Tienen (vervolg). *E. S.-Br.* XX (1937), 74-80 ; 177-85 ; 374-80.

De Nonnen van Danebroek. — De goederen van Kersbeek. — Het erf van Kersbeek. — De cijnsboek van Noodevoort. — Het huis van den Toerne. — Het Danenbroekklooster. — Het huis van Kersbeek.

C. — Varia.

44. BERGHE, G. VAN DEN. — Anderlecht door de tijden heen (vervolg). *E. S.-Br.* XX (1937), 30-50 ; 118-55 ; 425-67.

Zie ook *Bibl.* 1936, nr 33.

45. DELESTRÉ, D. J. — Het hof te Poddegem te Grimbergen. *E. S.-Br.* XX (1937), 225-32.

Met uitvoerige opgave der goederen.

46. MEES, J. — De economische ontwikkeling van Bornem. *E. S.-Br.* XX (1937), 4-23.

Grotendeels aan de hand der Bornemse plaatsnamen.

47. MEEUSEN, G. — Esschen. Woningstatistiek voor 1654 en 1700. *O. K. Esschen* 1937, 21-23.

Lijstje van plaatsnamen uit de cijnsboeken van 1654 en 1700. Zie *Bibl.* 1936, nr 39.

(1) Voorts zullen voor de Mechelse toponymie nog met vrucht geraadpleegd worden :

BALBERGE, J. VAN. — De patroonheiligen der ambachten te Mechelen. *Mech. Bijdr.* IV (1937), 145-53.

STEURS, V. — Huizen der gilden te Mechelen. *Ibid.* 140-44.

DEVOS, L. — Het Vrijbroek en de „Gemeynten” te Mechelen. *Ibid.* IV, 21-32 ; 58-69 ; 95-112.

— Het „steynen huys” van Heer Jan van Pamel. *Ibid.* 130-139.

48. PEETERS, K. C. — Het wegencomplex te Westdoorn.
Wes. Jaarboek 1937, 69-83.

Bespreekt, in verband met de werkzaamheden van het Zesde Kempisch congres, o. m. : de ontwikkeling der wegen (exploitatiewegen, veldwegen, buurtwegen, heirbanen ; het ontstaan van wooncomplexen langsheen de wegen, enz.

49. POSSOZ, J. — La terre de Hal. Toponymie et topographie. *O. K. Halle* XII (1937), 118-203 (1).

Uitvoerige studie over de plaatsnamen van het gebied van Halle.

S. rangschikt de benamingen topographisch naar de verschillende kadastrale secties. Achtereenvolgens komen aan de beurt : Sect. A. Budinghen ou Budenghien. — B. Vlieringhen. — C. Scheysinghen. — D. Elbeek. — E. Les chaussées. — F. Nickenberg. — M. L'Estroppe. — Met twee toponymische kaarten.

Secties H (Broekborre), I (Rodenem), K (Esschenbeek) en L (Piepans et Halderbosch) en N zullen in het volgende deel *O. K. Halle* worden onderzocht.

Sectie G (La ville) werd behandeld in een vroegere studie „A travers les rues de Hal” in *O. K. Halle* IV, VI, VII en VIII.

(1) Verdere toponymische gegevens vindt men ook in de volgende bijdragen :

BOURGUIGNON, E. — Corbais, étude toponymique. *Brab. Folk.* XVII (1937/38), 114.

COVELIERS, L. — Arendonk. Geschiedkundige beschrijving. *Arendonk*, 1937.

ERENS, A. — De aard van Eindhout-Ham 1614. *Z. Kempen* VI (1937), 24-32.

HALLEZ, A. J. — Bijdragen tot de geschiedenis van Sint-Amands-op-Schelde, I. *St. Amands*, 1937.

HELSEN, J. — De fiets op ! *Onze Kempen* II (1937/38), 52-64.

Wandeling in de omgeving van Herentals (met interessante wandelkaart), ook aan de hand van de plaatselijke toponymie.

Zie ook Id. in *Bibl.* 1935, bl. 226, n. 1.

JANSEN, J. E. — Westerloo en de prinselijke familie de Merode (vervolg en slot). *Tax.* IX (1937), 31-63.

LAÛRYSSSEN, C. J. — Folklore van Hoogstraten. 1. Zijn uithangborden. 2. De IJskelder. *Hok.* V (1937), 62-66.

LAUWERYS, J. — Oolen. De vroente van Buul (1308-1389). *Oudh. K.* XXVIII (1937), 118-20.

S. wijst o. m. op het belang van de toponymie voor het bepalen van de uitgestrektheid van deze vroente.

- LEJEUNE, L. — Promenade à travers Tervueren. *Tour. Club XLIII* (1937), 263-69.
- LINDEMANS, P. — De pachthoven van de abdij Vorst (vervolg) II. Het hof van Obbrussel (St. Gillis). *E. S.-Br. XX* (1937), 185-96.
— Geschiedenis van Opwijk. *E. S.-Br. XX* (1937), 257-352.
Een zeer goede dorpsgeschiedenis die het bewijs levert wat een uitstekende bekendheid met de toponymie van een gebied kan verwezenlijken op het stuk van de geschiedschrijving. S. laat ons aan de hand van de toponymie en van enkele schematische kaarten de ontwikkeling van de eerste nederzetting volgen.
- PEETERS, K. — De heerlijkheid Wuustwezel en Westdoorn voor de laatste maal verkocht. *Wes. Jaarboek* 1937, 33-53.
- LINDEN, E. VAN DER. — Moreele en stoffelijke toestand der parochie Ukkel tegen het einde der XVIIIe eeuw. *E. S.-Br. XX* (1937), 113-18.
- MAEREVOET, L. — Dode rivieren. *Toer. XVI* (1937), 672-80.
Met een kaart der Schelde van Rupelmonde tot Bath met de benamingen van platen, hoofden, stroom- en oevergedeelten door de Scheldevisser gebruikt.
- MEEUSEN, G. - TIRELIREN, A. — Geschiedenis van Esschen in 23 hoofdstukjes. *O. K. Esschen* 1937, 25-104.
- NYEN, K. VAN. — Heerlijkheid, bestuur en rechtsmacht te Beerse in vroeger tijd (vervolg en slot). *Tax. IX* (1937), 64-96 ; 144-54 ; 164-87.
- PODEVLIJN, R. — Ossegem, terrein der wereldtentoonstelling van 1935. *Toer. XVI* (1937), 278-82.
- PRIMS, F. — Albertkanaal van Antwerpen tot Herentals. *Antwerpen*, z. j. (1937).
— Geschiedenis der Schelde. *Géo. Anvers LVII* (1937), 134-55.
- ROELANTS, J. — Een pareltje uit de Kempen. Santhoven met omgeving van gister, nu en morgen. 2e druk. *Brecht*, 1934.
- STABROUCK, Jhr. A. P. A. E. VAN. — Polder en Kempen. Bijdragen tot de geschiedenis van Stabroek. *Antwerpen*, 1937.
- STROOBANT, L. — Het brandgravenveld te Zandhoven. *Oudh. K. XXVIII* (1937), 79-87.
- STURLER, J. DE. — Un fief de l'archevêché de Cologne en Brabant : la Seigneurie de Diest. *Ac. Roy. Bull. Com. Hist. CI* (1937), 137-85.
- THEYS, C. — Beersel. *Toer. XVI* (1937), 367-75.
— Buizingen. *Toer. XVI* (1937), 856-61.
- TIRELIREN, A.-G. MEEUSEN. — Wij aan de grens. Geschiedenis van Esschen. *Tongerloo*, 1937.
- TROCH, J.-H. — Geschiedenis van Tisselt. *Boom*, z. j. (1937).
- UYTTERHOEVEN, J. — Bestond er een Romeinse „Maginotmuur” langsheen de Rupel-Dijle-Demer? *Toer. XVI* (1937), 52-61.
S. konstrueert een Romeins verdedigingsstelsel langs de Kleine- en de Grote Nete (vooruitgeschoven sterkten) en langs de Rupel, de Dijle en de Demer op grond van toponymische bewijspplaatsen

en van archeologische ontdekkingen van Romeinse heerbanen, villa's, kampen, enz.

VALVEKENS, E. — Een Premonstratenzer-abdij in het begin der zestiende eeuw. *Brussel*, 1936.

VERBESSELT, J. — Steenpoelen te Heembeek. *E. S.-Br.* XX (1937), 26-30.

WEGHE, M. J. VAN DEN. — (Hallensia) Bier, brouwers en brouwerijen. *O. K. Halle XII* (1937), 7-25.

Zie ook *Ib.* 101-109 : Alfabetische lijst der persoons- en plaatsnamen.

X. — Planten uit onze streek. *Onze Kempen II* (1938), 103-111.

AFD. IV. — LIMBURG en LUIK.

A. — Generalia.

50. LANGOHR, J. - WIJER, H. J. VAN DE. — Plaatsnamen te Gemmenich. *Vla. Top. Ver., Med.* XIII (1937), 79-86 (1).

Vierde stuk van „Plaatsnamen uit het N. O. van de provincie Luik”. Zie *Bibl.* 1935, nr 45 en *Bibl.* 1936, nrs 49 en 50.

51. LYNA, J. — E. H. Dr J. Paquay. *Limb.* XIX (1937/38), 95-98.

Ook verschenen in *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 61-64.

Zie voorts nog NULENS, G. — In memoriam Z. E. H. Deken Paquay. *Limb.* XVIII (1936), 110-21.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

KANNE.

52. HEUKELOM, J. VAN. — Toponymie van Kanne. *O. K. Hass.* XIII (1937), 209-80.

Ook afzonderlijk verschenen : *Hasselt*, 1937.

In de inleiding : historische en geographische schets, verklaring van de naam der gemeente, wijze van bewerking en bronnenopgave. Daarna een alphabetische lijst van 351 plaatsnamen, met aanduiding van de plaatselijke uitspraak en juiste localisering (volgens de kadastersecties), citaten uit de geraadpleegde oorkonden, verklaring en opgave van interessante gegevens uit folklore en plaatselijke geschiedenis.

Interessante monographie, met zorg opgesteld naar het model der *Toponymica* der V. T. V., al werd bij de etymologische verklaringen niet altijd alle gewenste voorzichtigheid in acht genomen.

(1) Onmisbaar blijft voor Limburg :

- COENEN, J. — Limburgsche oorkonden. Deel III (vervolg). *Limb.* XVIII (1936/37) ; XIX (1937/38), 249-325.

Als historisch werk is ook te raadplegen :

- WIRTZ, H. — Eupener Land. Beiträge zur Geschichte des Kreises Eupen. *Berlin*, 1936.

C. — Varia.

53. P. GILBERTUS. — Het Onze-Lieve-Vrouw-altaar in de parochiekerk te Genk. *Limb.* XVIII (1936/37), 195-200.
Met vele veldnamen.

54. PITON, E. — Au pays de Landen. Le vallon de la Petite-Ghete. *Thiinas* XI (1937), 1-2, 1-13 ; 3-4, 14-24 ; 5-6, 8-17 (1).

Met zeer vele plaatsnamen der gemeenten Wange, Overhespen en Neerhespen.

(1) Wij kunnen voorts nog verwijzen naar :

JADOUL, L. — Fresin. Aperçus historiques. *O. K. Hass.* XIII (1937), 63-133.

REMANS, G. — De gemeente Genk in aloude tijden. *O. K. Hass.* XII (1937), 171-91.

ROBYNS, O. — Castert (bij Kanne). *Limb.* XVIII (1936/37), 201-03.

WILLEMS, L. — Geschiedenis van Beverst (vervolg). *Limb.* XVIII (1936/37), 137-41 ; 155-60 ; 176-79.

AFD. V. — OOST- en WEST-VLAANDEREN.

A. — Generalia.

55. BOSSIER, W. — Vluchtheuvels in de Zeeuwsche en de Vlaamsche kustvlakte. *Toer.* XVI (1937), 908-15.

Wijst op het belang van de plaatsnaamkunde voor de studie van de vluchtheuvels (tegen onverwachte spring- en stormvloedden opgeworpen terpen, die gewoonlijk niet ouder zijn dan \pm 900); voor de Vlaamse polderstreek moeten de samenstellingen met *wal* (walbilk, walstik, walweide, wallinge, enz.) uit DE FLOU'S Woordenboek XVI onderzocht worden.

56. LINDEMANS, J. — Plaatsnamen uit het Aalstersche (Erpe). *Vla. Top. Ver., Med.* XIII (1937), 1-16.

Lijst van plaatsnamen (met aantekeningen) te Erpe, in hoofdzaak getrokken uit registers van de „heerlijke rente” toebehorende aan den heer van Erpe.

57. MULLIE, R. — Burchten in Vlaanderen. *Toer.* XVI (1937), 915-18 (1).

Lijst van steden, dorpen of gewesten waarin de naam *burcht* of *burg* (gewoonlijk tegen de Noormannen opgebouwde toevluchtsoorden) bevat is, op bl. 916.

C. — Varia.

58. LANGHE, J. DE. — Wenduine. *Biek.* XLIII (1937), 40-43.

S. verwerpt de verklaring van CLAERHOUT: Kelt. *vindos* = wit

(1) Wij vestigen voorts nog de aandacht op:

ALLOSSERY, P. — Geschiedkundige boekenschouw voor de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen. *Em.* LXXX (1937), 1-48 (afz. paginering).

DYCK, A. H. VAN. — Kerkpatronen en bedevaartplaatsen in Vlaanderen. *Ovla. Za.* XII (1937), 47-59.

VERMEULEN, J. — Kerkpatronen en bedevaartplaatsen in Vlaanderen. Aanvullingen en verbeteringen. *Ovla. Za.* XII (1937), 111-17.

Verdere aanvulling door L. DEFRAEYE op bl. 117.

+ *dūnon* = berg, „ten witten duine”, op grond van de Germaanse kolonisatie van ons kustgebied in de vroege Middeleeuwen.

Ook de interpretatie van MANSION : *wen* = win, win-duun te vergelijken met win-hof, dus duin, dat op een of andere wijze „winnige”, inkomsten brengt, schijnt onwaarschijnlijk om wille van de nabijheid der vruchtbare polders.

S. had eerst gedacht aan Wenduine < *Winendunen* = ten duine van Wino, bij Winfried, Erwin. Het laatste deel van DE FLOU brengt echter de oplossing : naast Wendune staat de zeldzamere (sedert de 17^e eeuw verdwenen) vorm *Weindune*. De oorspronkelijke vorm is *Weinendunen*, ten huize van Wein (persoonsnaam die veelvuldig in oude plaatsnamen voorkomt).

59. — Schellebank.-Zandbaai. *Biek.* XLIII (1937), 129-33.

Naam van twee kleine polders, onderdelen van de Klein-Reigaarsvlietpolder, gelegen nabij het oude Zwijn — waarschijnlijk einde 13^e eeuw op de zee ingewonnen.

De *Schelle*-namen zijn verre van zeldzaam. S. verwijst achtereenvolgens naar LINDEMANS : *schelle* < *schelde* = *skald(i)* (*Com. Top.* X (1936), 383-95), nl. „toestand van twee lijnen of vlakken van ongeveer gelijke grootte, die schuins naar elkaar toelopen”; naar DASSONVILLE : Oude. *scald* = bies; naar DE FLOU : Schelle- of Schelfvliet (ass.); naar Schellebank te Kortrijk (1304 *scellinbroek* = gen. van persn.) en ten slotte naar Oude. *sc(e)ald* = ondiep, ook toepasselijk op ondiepe plaatsen in zee, zandbanken. Wsch. dus wel verband met het „skald” dat door LINDEMANS wordt vooropgezet.

Zandbaai : de betekenis Nl. baai, inham kan bezwaarlijk met de topographische gegevens overeengebracht worden. Waarschijnlijk is de betekenis hier : plate, zandbank.

60. LOPPENS, K. — Het (verdwenen) dorp Cnoc bij Nieuupoort. *Biek.* XLIII (1937), 9-13.

X Van de verschillende schrijfwijzen *Cuot*, *Oroc*, *Oroo*, *Orot* en *Cnoc* is alleen de laatste topographisch te verantwoorden. Betekenis : natuurlijke of kunstmatige verhevenheid.

Het dorp moet ten Oosten van Nieuwpoort hebben gelegen en werd begin 13^e eeuw ten gevolge der overstromingen verlaten door de inwoners, die ten Noorden van Nieuwpoort een nieuw

dorp stichtten, dat in 1252 voor het eerst onder de naam Lombardie (= Lombardsijde) wordt vermeld.

61. VERMEULEN, J. — Volkshumor op stad en land. *Ovla. Za.* XII (1937), 30 (1).

Over Evergem en Meigem.

- (1) Verdere toponymische gegevens vindt men in :
- BROEKAERT, F. — Het oude Geeraardsbergen. *Toer.* XVI (1937), 469-77 ; 660-71.
- CLAEYS, J. — Het Tempelhof te Brugge. *Biek.* XLIII (1937), 259-66.
- COPPENOLLE, M. VAN. — Van 'n parochie uit het Brugsche-Sint-Baafs. *Toer.* XVI (1937), 945-49.
- LANGHE, J. DE. — Over oude wallen in 't Noorden. *Biek.* XLIII (1937), 295-99.
- De Ramswal : een vliedberg? *Biek.* XLIII (1937), 154-56.
- LOPPENS, K. — De oude vuurtorens (= vierboeten) van Nieu-poort. *Biek.* XLIII (1937), 169-75 ; 266-76.
- Met kaart : monding van de IJzer in 1860.
- ID. — De oude vuurtorens van Lombardie. *Biek.* XLIII (1937), 299-301.
- NEVE, G. — Lessines. *Tour. Club* XLIII (1937), 241-43.
- REMBRY, A. — Institutions de la ville et de la seigneurie de Comines. *Lille*, 1937.
- S(MET), J. D(E). — De wacht aan de stadspoorten. *Biek.* XLIII (1937), 104-105.
- † SOENS, E. — De bezittingen van de abdij Ninove te Liedekerke. *E. S.-Br.* XX (1937), 1-4.

**AFD. VI. — DE SPELLING DER VLAAMSE
PLAATSNAMEN.**

62. V. — De spelling der gemeentenamen in de provincie Antwerpen. *Toer. XVI* (1937), 764.
63. X. — De spelling der Vlaamsche gemeente-namen. *Neerlandia XLI* (1937), 130.

Naar aanleiding van het officieel invoeren van de moderne spelling, met een en ander uit de strijd der laatste jaren (1).

(1) Men kan in een analoog verband nog vergelijken :
SCHAMELHOUT, G. — Over de spelling van vreemde aardrijkskundige namen in Vlaanderen. *Toer. XVI* (1937), 796-98.

AFD. VII. — HISTORISCHE en GEOGRAPHISCHE
HULPMIDDELEN.

×. GAMILLSCHEG, E. — *Romania germanica. Sprach- und Siedlungsgeschichte der Germanen auf dem Boden des alten Römerreichs.* Zie boven nr 12.

— Germanische Siedlung in Belgien und Nordfrankreich. I. Die fränkische Einwanderung und junggermanische Zuwanderung. Zie boven nr 13.

64. MAEYER, R. DE. — *De Romeinsche villa's in België. Een archeologische studie (Rijksuniv. Gent. Werken uitg. Fac. Wijsbeg. Letteren, 82^e afl.). Antwerpen's Gravenhage, 1937.*

Het is merkwaardig dat het huidig Vlaams gedeelte van België zoo weinig Romeinse vondsten heeft opgeleverd : op dit stuk bevestigt de toponymie de conclusie welke S. uit zijn diepgaand oudheidkundig onderzoek van de villa's heeft afgeleid. De plaatsnaamkunde kan het bestaan van Romeinse villa's en vooral van fundi (*fundus* = het grondgebied dat bij een villa behoort) vaststellen : de namen van de fundi werden doorgaans afgeleid van de naam van hun bezitter door een suffix als *-anus*, *-acus*, *-iacus*, *-aues*, *-ina* (zie bl. 234 e. v. ; 269-73). Gallo-Romeinse *fundus*-namen zijn in Vlaanderen zeer schaars (zie de kaart nr 11) ; S. kan slechts enkele voorbeelden van deze namen aanhalen : Kortenaken (*Curtoniacus*), Gellik (*Gelliacus*), Kessenich (*Casseniacus*), Alken (*Alliaca*).

Ook het onderzoek omtrent de Romeinse wegen is van toponymisch standpunt uit zeer belangrijk (Hoofdstuk VIII).

Zie ook *Bibl.* 1936, nr 71 en *Arch. Lux. Bull.* XIII (1937), 64-73 (korte samenvatting).

×. PETRI, F. — *Die fränkische Landnahme und das Rheinland.* Zie boven nr 8.

— Germanisches Volkserbe in Wallonien und Nordfrankreich. Die fränkische Landnahme in Frankreich und den Niederlanden und die Bildung der westlichen Sprachgrenzen. Zie boven nr 9.

65. HOUTTE, H. VAN. — La conception Grande-néerlandaise dans notre histoire nationale. *Ac. Roy. Bull.* 5e s. XXIII (1937), 462-80.
66. STEINBACH, F. — Die westdeutsche Volksgrenze als Frage und Forschungsaufgabe der politischen Geschichte. *D. Archiv Land. Volksf.* I (1937), 25-36.
67. STEINHAUSEN, J. — Archäologische Siedlungskunde des Trierer Landes. *Trier*, 1936.

Alhoewel het werk van Steinhausen eerder van oudheidkundige en van historische aard is, bezit het niettemin voor het Vlaams toponymisch onderzoek, in zover dit bouwsteen moet aanbrengen voor de studie van de kolonisatie, een uitzonderlijk grote waarde. Tevens biedt het werk van S. een zeer volledig overzicht van het Duits wetenschappelijk onderzoek op het gebied der Siedlungsgeschiede (vgl. de meer dan tweeduizend voetnota's!).

S. gaat uit van de natuurkundige gesteldheid van zijn arbeidsgebied (bodem, klimaat, natuurlijke verkeerswegen, enz.); daarna verzamelt hij alle gegevens van archeologische aard van het paleolithicum af tot in de middeleeuwen; toetst deze, voor de historische periode, aan de berichten van de klassieke en middeleeuwse schrijvers (welke voor het gebied van Trier natuurlijk ongemeen rijk zijn) en aan de resultaten van de taal- en woordgeographie, van de volkskunde, de aardrijkskunde, de toponymie, enz., steeds met het doel zoveel licht mogelijk te laten vallen op het verloop van de „Besiedlung”.

Het werk van STEINHAUSEN wijst op grote mogelijkheden ook voor ons gebied; het stelt echter een zeer lange studie van de verschillende disciplines (vgl. DES MAREZ) en een zeer grondige bekendheid met het huidige landschap voorop. — H. DRAYE.

Zie ook GRENIER, A. in *Rev. ét. anc.* XXXIX (1937), 167-69.

68. TRÉFOIS, CL. — De boerenhuisvormen en hun belang voor de geschiedenis der Lage landen aan de zee. *Wes. Jaarboek* 1937, 8-32.

Met voorbeelden van plattegrondsvormen, hoeve- en schuurtypen, en kaart der Nederlandse hoefetypen.